

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 <http://www.kurier-poranny.com/niwa/>

№ 18 (2347) Год XLVI

Беласток 6 мая 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Святкуем

Пачатак мая здаўна атаясамліваецца з вялікім святкаваннем. Аднак урачысты настрой у гэты час з'яўляецца зусім не з-за сапраўднага прыходу вясны, калі прырода поўным голасам заяўляе аб сваёй прыгажосці. Чалавек жыве сваімі штучнымі катэгорыямі і найчасцей святкуе гадавіну перамогі сваіх плямёнаў над іншымі плямёнаў. Раней пачатак мая віталі шэсцюмі ў гонар дзіўнай грамадскай катэгорыі званай пралетарыят. Ніхто добра не ведаў што такое пралетарыят, але пад чырвонымі сцягамі ішлі сяляне і рабочыя, інтэлігенты і чыноўнікі, а як авангард пралетарыту з высокіх трываўнаў прамаўлялі мардатыя дзядзькі. Колькі ж тады гучала пустых слоў пра класавую барацьбу, сяброўства народаў, пра „вечную дружбу польскага і савецкага рабочага класа”, пра змаганне з імперыялізмам. Пару гадоў пасля тыя ж людзі — авангард пралетарыту — упалаў ў абдымкі імперыялістаў і са шчырымі слязамі ў вачах пачалі гаварыць пра рыначную гаспадарку і дэмакратыю. Пралетарыят тым часам пачаў святкаваць па новым стылі, два дні пазней, як яму падказаў новы авангард, гэтым разам не класавы, але нацыянальны, у гонар Канстытуцыі 3-га Мая.

3 мая 1791 года ў Варшаве адбыўся дзяржавны пераварот, калі частка паслоў з Польшчы, у час адсутнасці паслоў з Беларусі і Літвы, вырашила памяняць Канстытуцыю. Усё адбылося ў канспіратыўных умовах, а пры нагодзе паслы з Польшчы ліквідавалі саюзную дзяржаву — Вялікае княства Літоўскае. Звычайна ўключылі яе ў састав Польшчы. Беларуская шляхта падалася тады ў Печорбург прасіць царыцу Кацярыну II дапамогі ў абароне свае дзяржавы. Славутая Таргавіца ўспрымаецца ў Польшчы як зрада, але ніхто з вучоных і палітыкаў не хоча называць дзяянняў 1791 года ў адносінах да саюзной дзяржавы. Кацярына II заступіла польскі імперыялізм расійскім, уключаючы большасць Беларусі ў межы свае імперыі. Невядома толькі, чаму 3 мая адзначаюць паліакі, якія ў выніку палітычнага працэсу, запачаткованага прыняццём новай канстытуцыі, патрацілі сваю імперию.

У перыяд польска-савецкай дружбы ў пачатку мая адзначалася яшчэ свята перамогі над фашызмам. Сёння, калі нашчадкі былых фашыстаў сталі шчырымі дэмакратамі і саюзікамі нашчадкаў былых камуністаў, таксама шчырых дэмакратаў, неяк ня ёмка напамінаць пра вайну продкаў 56-гадовай даўнастці. Толькі гаспадар усяе Беларусі памятае яшчэ пра ту юную славутую перамогу, якая забрала больш за 2 мільёны ахвяр з беларускага боку. Штогод ветэраны вайны, замест на паніхіду за бессэнсоўна загінуўшых таварышаў, ідуць на мілітарны парад і дэманструюць журнalistам свой палітычны інфантылізм.

Яўген МІРАНОВІЧ

За прадстаўленне „Вячоркі ў Паўлінкі” белельскія ліцэісты атрымалі першае месца.

Пошукі новых форм

У дэкламаторскім конкурсе вучняў сярэдніх школ і аглядзе школьніх тэатральных калектываў, якія адбыліся 23 красавіка г.г. у Агульнаадукацыйным ліцэі з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнайуцы прынялі ўдзел 40 індывідуальных выкананіццаў і 3 тэатральныя групы. Арганізаторам мерапрыемства было Галоўнае праўленне БГКТ, а дапамаглі ім вучні і настаўнікі Гайнайскага белліцэя.

Ліцэістай і настаўнікаў прывітаў старшыня БГКТ Ян Сычэўскі. Вядучыя Аліція Леанюк і Цэзары Скепка запрасілі выступіць першымі тэатральнай групу з Бельскага белліцэя. Ліцэісты, якіх падрыхтавала настаўніца Анна Бжазоўская, паказалі беларускі абраад вячорак. Вучні танцавалі лявоніху, польку, спявалі беларускія народныя песні ды паказалі пастаноўку казкі Кандрата Крапівы „Дзед і баба”. За прадстаўленне „Вячоркі ў Паўлінкі” атрымалі яны першае месца і галоўную ўзнагароду. Другое месца заняў калектыв Гайнайскага белліцэя, які выступіў з пастаноўкай п'есы Міхася Чарота „На Купалле”.

Падабралі мы гэту п'есу, бо ў ёй адлюстраваны беларускія абраады і песьні. Такім чынам вучні ўзбагачаюць свае веды пра беларускую культуру і традыцыю, — заявіў настаўнік Ян Карчоўскі, які рыхтаваў вучняў на занятках тэатральнага гуртка.

Узнагароду за пошуки новых сцэнічных і рэпертуарных форм атрымала кабарэ „Куль” з Бельскага белліцэя (з Алегам Кабзаром), якое падрыхтавала падроды на бразільскую тэленавелу.

— Мы ўжо па традыцыі не паказваем сур'ёзных пастановак, толькі стараемся развеселіць гледачоў, хаяць не ўсім падабаюцца пароды на беларускія песьні, — сказала ўдзельніца кабарэ Жанэ-

та Роля. — У час рэпетыцый не вылучаем ні кіраўніка, ні рэжысёра, кожны адчувае сябе адказным за падрыхтоўку пастаноўкі.

— Найчасцей спектакль узімае спонтанна, без сцэнарыя, з многімі інтэрпрэтацыямі, — дадала Мажэна Жменька.

Камісія, якую састаўлялі Яніна Плютавіч (інструктар БДК, старшыня), Вольга Андраюк (інструктар ГДК) і пасэт Юрка Баена, прысвоіла па дзве ўзнагароды за добрую акцёрскую ігру — Раману Васілеўску з Бельскага белліцэя і Малгажаце Карпюк з Гайнайскага белліцэя, а за падрыхтоўку тэатральных калектываў — настаўнікам Анне Бжазоўскай і Яну Карчоўску.

Дэкламаторы ў якасці рэпертуару выкарысталі сучасную пазію і фрагменты прозы „белавежаў”. Камісія станоўчы ацаніла іх выступленні.

— Вельмі ўдала выступалі белліцэісты. Відаць працу вучняў і настаўнікаў. Тэксты былі падабраны трапна, можна заўважыць сучасны гумар, экспрэсію і настальгію, — заяўвў член камісіі Юрка Баена.

Самую значную ўзнагароду, Гран-пры, атрымала Наталля Лемеш з Гайнайскага белліцэя.

I месца: Эмілія Шымчук (Бельск), Дам'ян Парфянюк (Бельск), Агнешка Галімская (Гайнайка).

II месца: Юстына Койла (Гайнайка), Моніка Чыжэўская (Бельск), Галена Сідэвіч (Бельск).

III месца: Юліта Муха (Бельск), Маглажата Янчук (Гайнайка), Анна Садоўская (Гайнайка).

Вылучэнні: Дамініка Матысюк (Гайнайка), Мажэна Жменька (Бельск), Юстына Юрчук (Бельск), Аліна Асташэвіч (Бельск), Эміль Матысюк (Бельск).

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

У белельскіх вёсках

Паўсядна наглядаюцца дэве дэмаграфічныя з'явы: адток моладзі ў гарды і са старэласцю вясковага насельніцтва. На канец 2000 года ў сельскіх гаспадарках Бельшчыны жылі 37 542 асобы, што складае 58,6% ад агульнай колькасці насельніцтва павета.

[болей [3](#)]

Справа Андрэя Жукаўца

Судовы разбор быў папярэджаны гадзінным пікетам з удзелам заступнікаў Андрэя Жукаўца з Саюза беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы, які адбыўся перад будынкам Акруговага суда. Пікетчыкі выступалі супраць выдачы Жукаўца ў Беларусь і за яго вызваленне з арышту. Мэтай судовага разгляду не было вырашэнне пра яго выдачу органам юстыцыі РБ...

[уцекачы [4](#)]

Як не парк, то запаведнікі

Ад Белавежскай пушчы (на польскім баку) засталася толькі назва. Трохі натуральнага лесу захавалася ў строгім запаведніку. Тоэ, што гучна называем пушчай, гэта дэ-факта гаспадарчы лес, а запаведнік пры шашы гэта ўсяго пыл у вочы турыстам, якія едуть у Белавежу. Усюды пануе балаган, відаць раскінутыя пні-помнікі ад старых дрэў.

[адгалоскі [4](#)]

Сасанка

Бабуля Сасанка дома адна сядзіць. Родныя далекаваты. Наведваюць яе суседзі, лекар, што яе вочы лячыў. Каражай дохтар: „Гэта ваша вера вас вылечыла”. Ага, і птушкі да яе на балкон прылятаюць. І пасёлкавыя хатнія і бяздомнія звяры заходзяць.

[апавяданне [5](#)]

Канапелькі ў Кнышыне

У аглядзе прынялі ўдзел народныя калектывы з кнышынскага наваколля, а канапелькі спявалі амаль выключна жанчыны. І амаль выключна папольску, хаяць і тут можна было зайважыць роднасць з беларускімі першакрыніцамі.

[фальклор [8](#)]

Рудні ўжо няма

Сяляне балюча перажылі страту сваёй вёскі. Кабеты не пякуць ужо пірагоў у рускай печы, не беляць палацён на расе. Са старэлія выхадцы з Рудні і навакольных вёсак — цяпрашнія жыхары бандарскіх блёкаў — наракаюць, што няма ў іх ні свайго патрона, ні свайго вугла.

[устасін [9](#)]

Беларусь — беларусы

Зварот Беларускай асацыяцый журналистаў

У Беларусі ўзмацняеца цік на незалежны друк. Найбольш пашырана сёння эканамічна дыскрымінацыя: для рэдакцый недзяржаўных газет вызначаюць заведама завышаныя тарыфы на распаўсюджванне, экспедыяванне, перасылку і даставуку перыядычных выданняў. Гэта вынік манапольнага становіща на рынку газетных паслуг Рэспубліканскага дзяржаўнага аб’яднання „Белпошта”, якое ўваходзіць у структуру Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь.

У 2000 годзе тарыфы на распаўсюджванне недзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі былі амаль у пяць разоў вышэйшыя, чым на дзяржаўную прэсу. Такая негатыўная тэндэнцыя захавалася і ў 2001 годзе, хоць пад цікам журнالісткай грамадскасці „Белпошта” змушана была зменшыць апетыты: розніца ў тарыфах складае 3,3 разы.

Па просьбe рэдакцый буйнейшых незалежных газет Цэнтр прававой абароны СМІ пры Грамадскім аўтаданні „Беларуская асацыяцый журналистаў” падрыхтаваў іскавую заяву ў Вышэйшы гаспадарчы суд Рэспублікі Беларусь ад імя „Белорусской деловой газеты” і выданняў, што далучыліся да яе — газет „Народная воля”, „Свободные новости”, „Белорусский рынок”. Аднак суд адмовіўся прыняць іск да разгляду на чыста фармальна падставе — не быў захаваны дасудовы (адміністратыўны) парадак урэгулявання спрэчкі.

У выніку гэтага ГА „Беларуская асацыяцый журналистаў” і рэдакціі вышэйназваных газет змушаны былі звярнуцца ў Міністэрства прадпрымальніцтва і інвестыцый Рэспублікі Беларусь з заявой аб прызнанні няправаўніцтва тарыфаў на паслугі і прызнанні не-

сапраўднымі рашэнні Міністэрства сувязі і Міністэрства эканомікі Рэспублікі Беларусь па рэгістрацыі згаданых тарыфаў.

Мінula больш за месяц з дня падачы заявы. У той жа час рэдакціі як суб’екты гаспадарання нясуць істотныя страты, і іх далейшае існаванне знаходзіцца пад сур’ёзной пагрозай.

Такую ситуацыю мы расцэньяваем як грубае парушэнне арт. 13 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, якая гарантует ўсім роўныя права для ажыццяўлення гаспадарчай ды іншай дзейнасці.

Зыходзячы з вышэйпададзенага, мы вымушаны звярнуцца да органаў дзяржаўнага кіравання, ад якіх залежыць рашэнне пералічаных пытанняў, з наступнымі патрабаваннямі:

1. Спініць злоўживанне манапольным становіщам Рэспубліканскага дзяржаўнага аўтаданні „Белпошта” пры фармаванні тарыфаў і цэн на паслугі па распаўсюджванні перыядычных выданняў.

2. Прызнаць незаконнымі рашэнні Міністэрства сувязі і Міністэрства эканомікі Рэспублікі Беларусь аб рэгістрацыі згаданых тарыфаў.

3. Стварыць умовы для свабоднага і раўнапраўнага развіцця альтэрнатыўных сістэм распаўсюджвання друкаванай прадукцыі.

Гэты зварот накіраваны таксама ў Міністэрства сувязі, Міністэрства эканомікі, Міністэрства прадпрымальніцтва і інвестыцый, Дзяржаўны камітэт па друку і дасланы Прадстаўніку АБСЕ па свабодзе сродкаў масавай інфармацыі Фраймуту Дувэ.

Тэкст прыняты на Праўленні Грамадскага аўтаданні „Беларуская асацыяцый журналистаў” 17 красавіка 2001 г.

Пяць кандыдатаў у презідэнты РБ заяўляюць аб каардынацыі дзеянняў

Пяць вядомых палітыкаў — Уладзімір Ганчарык, Сямён Домаш, Сяргей Калякін, Павел Казлоўскі і Міхаіл Чыгір — заявілі 25 красавіка аб дасягнутай паміж імі дамоўленасці аб каардынацыі дзеянняў для дасягнення агульнай мэты — перамогі на презідэнцкіх выбарах. У сувязі з гэтым яны распаўсюдзілі сумесную заяву, у якой змясцілі свае асноўныя прынцыпы.

Гэта — вывад краіны з зачіжнога крýзісу і пад'ём нацыянальной эканомікі на аснове распрацаванай агульнай праграмы, якая прадугледжвае эфектыўнае выкарыстанне геапалітычнага палажэння Беларусі, стварэнне спрэильных умоў для вытворчасці, інвестыцый, развіцця ўсіх форм уласнасці.

У дакументе гаворыцца, што перамога на презідэнцкіх выбарах неабходная для „реальнага павышэння дабрачыту людзей, пераадolenня беднасці і жабрацтва, надзейнай сацыяльнай абароне пенсіянеру, інвалідаў, чарнобыльцаў, навучэнцаў, дапамогі сем’ям, забеспечэння правоў і свобод грамадзян, ліквідацыі чыноўніцкага сама-

вольства і карупцыі, праследавання іншадумцаў, рэабілітацыі незаконна асуджаных, устанаўлення вінаватых у знікненні людзей”.

Палітыкі заяўлі аб гатоўнасці замацаваць мясцовыя Саветы і органы сааміравання, што прывядзе да вяртання ўлады народу. У праграме „блока кандыдатаў” гаворыцца, што яе рэалізацыя прывядзе да развіцця ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва з Расіяй у „саюзе дзвюх суверэнных дзяржаў”, да ўстанаўлення дружалюбных адносін з краінамі Еўропы і ўсяго свету, пераадоленiu міжнароднай ізоляцыі Беларусі.

Аўтары звароту прызываюць усіх грамадзян Беларусі аўтаданца дзеля будучыні Радзімы: „Толькі разам мы ў сілах змяніць жыццё на лепшае, забяспечыць для кожнага магчымасць зарабляць і законны парадак для ўсіх”.

3 мая палітыкі, падпісаўшы гэты документ, намераны правесці прэс-канферэнцыю і больш дэталёва расказаць аб сваіх планах.

Навіны Паратала TUT.BY, 26.04.2001 г.

„Правінцыя” насыціць нас эстэтычным флюідам

У мінулы чацвер (19 красавіка 2001 г. — рэд.) пад эгідай гродзенскіх літаратараў — сяброў Беларускага ПЭН-цэнтра і рэдакцыі газеты „Пагоня” адбылася прэзентацыя беластоцкага літаратурна-мастацкага часопіса „Правінцыя”. Аматары беларускага вольнага слова сустрэліся з галоўным рэдактарам Аляксандрам Максімюком і мясцовыі аўтарамі унікальнага выдання.

Вядучы вечарыну паэт Юры Гумянюк коратка акрэсліў сучасную культурніцкую сітуацыю ў Беларусі, распавёў пра існаванне афіцыйнай і неафіцыйнай цэнзуры ў дзяржаўных літвыданнях. Так, напрыклад, у адносінах да былой галоўнай рэдактаркі вядучага айчыннага штотэмечніка „Крыніца” Галіны Булыкі за публікацыю апавядання Вінцэса Мудрова „Гарача лета 00-га” („Крыніца”, № 9 (55), 1999 г.) начальнікі ад культуры і друку зрабілі „оргыводы”, і яна сышла з пасады. Пасля прэцэдэнту рэдактары іншых дзяржаўных літвыданняў слёзна просяць сваіх „каронных” аўтараў даваць творы, якія „пройдуць”, г.з. зніжаюць грамадскую ды ідэйна-эстэтычную планку. У такіх умовах з’яўленне часопіса „Правінцыя” стала надзённай неабходнасцю.

Аляксандр Максімюк у працяг закрунтай тэмам патлумачыў канцепцыю свайго „папяровага дзіцяці” і выказаў спадзяванне, што надалей часопіс знайдзе свой шлях да чытача і стане рэгулярным квартальнікам. Бо ёсць і жаданне, і аўтарскі патэнцыял як на Беласточчыне, так і на Беларусі. Нездарма ён у прадмове да часопіса выказаўся: „Паміж намі і нашымі аднадумцамі ў Беларусі заўжды быў працягнуты дрот — раз быў ён калючы, іншым разам больш гладкі, як электрапастух. Аднак ніякі рэжым і ніякі лібералізм гэтых агароджаў не знёс. Нават не памкнуўся знёсці. Пераадолеў іх толькі дух і тэхнічныя прылады новай эпохі. Невыпадкова на

сторонках часопіса называюцца месцы фізічнага жыхарства аўтараў і рэдактараў. Яны расцягнуцца па адасабленых беларускіх выспах, але ў той жа час — усе падключаны ў адзін сервер беларускай літаратуры ці, шырэй, культуры”.

Празаік Сяргей Астравец па старой журналісткай завядзёнцы больш задаў пытанні рэдактару „Правінцыі”, чым дзяліўся асабістымі ўражаннямі адносна часопіса. Не абышлося і без пазіцii. Свае вершы чыталі Анатоль Брусеўіч, Эдзік Мазько і вядучы імпрэзы — Юры Гумянюк.

Падобна на тое, што са з’яўленнем новага літаратурна-мастацкага часопіса „Правінцыя” адвеячная апазіцыя „сталіца — правінцыя” пачала ўспрыманца не толькі як чыста геапалітычна катэгорыя. Сёння ўжо можна разважаць і пра эстэтычны ракурс праблемы, асабліва пасля прэзентацыі беластоцкага выдання ў Полацку і Гродне. А вось афіцыйны Мінск досьцік насыціўся адрэагаваў на выхад „забугорнага” і бесцэнзурнага часопіса. Прывінамі, кіраўніцтва галоўнай рэспубліканскай бібліятэкі — Скарынаўскай — палічыла „нямэтазгодным” правядзенне прэзентацыі „Правінцыі” ў сваім памяшканні. Каб не было праблемаў з вышэйшим начальствам ад культуры. Зрэшты, „Правінцыя” запрэзентавацца ў Мінску ўжо ў траўні, разам з „Калосьсем” № 9, пра што „Пагоня” паведаміць дадаткова.

Адам НАЛІВОЦКІ
„Пагоня” № 513

У гадавіну катасстрофы

Прайшоўша 26 красавіка ў Мінску шэсце „Чарнобыльскі шлях — 2001”, уздел у якім узялі каля 5 тысяч чалавек, завяршылася мітынгам ля будынка презідыта Нацыянальнай акадэміі науک.

Намеснік старшыні БНФ „Адраджэньне” Вячаслаў Січык падзякаў прысутным за тое, што яны пераадолеі страх, насаджаемы ў беларускім грамадстве, і прыйшлі на „Чарнобыльскі шлях”. Па словах Січыка, сённяшняя акцыя яшчэ раз нагадвае, што праблема ёсць, і пад пагрозай здароўе і само жыццё нацвай. Ён аўбінаваці беларускія ўлады ў абсалютным цынізме ў дачыненні да чарнобыльскіх праблем. Завочна адказваючы на выпады Лукашэнкі, які запрасіў апазіцыю ў пaeздку ў найбольш забруджаны радыяцыйныя раёны, Січык сказаў: „У апазіцыі вельмі шмат людзей, якія працавалі па чарнобыльскай праблеме, бралі ўздел у ліквідацыі наступстваў катасстрофы яшчэ задоўга да прыходу Лукашэнкі”. У сваім выступленні ён прапанаваў звярнуцца з іскам да Расіі як правапераемніцы СССР, таму што большасць радыяактыўных аблокаў па загаду з Москвы было пасаджана на тэрыторыі Беларусі.

Прамоўца заклікаў на будучых презідэнцкіх выбарах пазбаваць Беларусь ад рэжыму Лукашэнкі, ліквідаваць гэты „збой у беларускай сістэме”.

На мітынгу выступіў старшыня аргкамітэта „Чарнобыльскага шляху”, член-карэспандэнт Акадэміі наукаў Іван Нікітчанка, які расказаў аб маштабах ядзернай катасстрофы для Беларусі. Ён нагадаў, што на заражанай тэрыторыі жывуць сёння 1 мільён 840 тысяч чалавек, якія штодзённа падвяргаюцца сваё жыццю

небяспечы. А ўлады, паводле яго слоў, абкрадваюць чарнобыльцаў. Расходы на чарнобыльскія праграмы ў 2000 годзе былі на 13 працэнтаў ніжэйшыя за сабраныя па краіне гэтак званы чарнобыльскі падатак.

З эмацыянальным выступленем да прысутных звярнуўся лідэр „Маладога фронту” Павел Севярынец. Ён сказаў, што ва ўсіх з амаль дзесяці мільёнаў беларусаў радыяцыйна ў генах. „Зараз мы з вамі лічымся хворай нацыяй, глядзім на ўесь свет праз чарнобыльскую акуляры і праходзім праз такія пакуты і боль, якія не сніліся іншым нацыям. Гэта велізарнае выпрабаванне!”. Рэжым Лукашэнкі, па словах Паўла Севярынца, стаў адным з наступстваў чарнобыльскай катасцрофы. „Гэтыя наступствы катасцрофы нам неабходна выдаць на маючых адбыцца презідэнцкіх выбарах. Беларуская моладзь ужо не сляпая, яе не падмануць. Яна выходзіць адзінам паўтарамільённым маладым фронтом на презідэнцкія выбары. І гэту краіну не аддасць ужо нікому”.

Да прысутных звярнуўся прадстаўнік Чэхіі, памочнік аднаго з дэпутатаў парламента гэтай краіны Петэр Дымун: „Вы сёння не адны. Ваша барацьба за дэмакратыю і свабоду — гэта і наша барацьба”.

Затым адбылася малітва за беларускі народ, якую стварыў святар праваслаўнай аўтакефальнай царквы. Сотні людзей трымалі свечкі, якія былі пакінуты пасля мітынгу на парапетах і ў траве газонаў і яшчэ доўга гарэлі, нагадваючы аб tragedii беларускага народа, якая здарылася 15 гадоў таму.

Генадзь БАРБАРЫЧ, БелАПАН

Распачалася праца ў полі

— Збожжа сёлета рана пасеялі, гаспадары зараз пачаткі вывозіць угнаені на поле і рыхтуюцца садзіць бульбу. У нас застанецца сяўба кукурузы, у пачатку мая, бо яна вельмі баіцца маразоў, — тлумачыць спадарыня Марыя. — Добра, што ў нас свой халадзільнік, з якога раз на два дні бяруць малако аўтацыстэрны. Ад самага пачатку, калі ўвялі падзел малака на класы, амаль заўсёды мы прадавалі яго ў класе „экстра”. Каб малако было якаснае, трэба захоўваць чысціню ў час даення і дбаць, каб не было запалення вымя ў кароў, бо яно спрычыняеца да ўзнікання ў ім саматычных клетак.

У Марыі і Міхала Германовічаў вясеннацца дойных кароў і некалькі яловак, якія гадуюцца на падмену старэйшим каровам. Хаця абора была пабудавана ў 1997 годзе, інвестицыя яшчэ не завяршылася.

Сын і дачка, якія вучачца ў Беластоку і Бельску, не плануюць вяртасца на гаспадарку, дык пакуль німа сэнсу павялічваць гадоўлю. Нам хопіць працы і каля сённяшняга статка, — кажа Міхал Германовіч, якія вярнуўся з поля, дзе рассейваў мінеральныя угнаені. — Цана на малако апошнім часам падае і ўсё менш аплачваеца гадоўля кароў.

Яшчэ ў канцы мінулага года літр малака каштаваў больш за 1 злоты. Сёлета цана на малако некалькі разоў зніжалася і зараз за літр малака спадарству Германовічам плацяць 89,7 злотых. У цану ўключаны прэмія за памеры пастаўкі малака (зараз каля 6 тысяч літраў у месяц) і за атэст якаснасці.

— Да апошняга зніжэння цаны на малако спрычынілася чэшскіе масла на польскім рынке ды аблежаванне вытворчасці свайго масла, — тлумачыць спадарыня Марыя. — Добра, што ў нас свой халадзільнік, з якога раз на два дні бяруць малако аўтацыстэрны. Ад самага пачатку, калі ўвялі падзел малака на класы, амаль заўсёды мы прадавалі яго ў класе „экстра”. Каб малако было якаснае, трэба захоўваць чысціню ў час даення і дбаць, каб не было запалення вымя ў кароў, бо яно спрычыняеца да ўзнікання ў ім саматычных клетак.

У Махнатым 6 жывёлаводаў маюць малочныя ўмяшчальнікі.

У спадарства Германовічаў каля 30 гектараў зямлі, на якой перад усім вырошчваеца корм для кароў. Кукурузу выкарыстоўваюць яны на сілас. У гэтым годзе купілі яны за 50 тысяч злотых машыны для сіласавання. Свіні гадуюць толькі для ўласных патраб, бульбы садзіць мала, бо цяжка яе прадаць.

Пры гадоўлі кароў працы многа, затое ёсьць пастаянны прыбытак ад малака. А за збожжа гроши атрымоўваюць адзін раз у год. Найбольш працы каля кароў раніцай і вечарам, калі апрача даення трэба ўбіраць гной і слаць салому. Калі пры каровах працуем удаваіх, трэба прахадзіць гадзін сем у дзень, а калі сама застаюся — то ўвесь дзень хаджу. Трэ-

Марыя і Міхал Германовічы.

тое можна браць у аренду. Пажылым гаспадарам шкада прадаваць зямлю. Раней здаралася, што праслі і па 4 тысячи злотых за гектар. Спадарству Германовічам удалося купіць луг па 1,2 тысячи за гектар. Цана на зямлю знізлася, бо прыбытак ад збожжа невялікі. Хаця ў Махнатым ураджайнія землі і сеюць там галоўным чынам пшаніцу, то веснавы даход ад збожжа будзе меншы за мінулагодні. Плацяць на 100-150 злотых за тону пшаніцу менш, чым год таму.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

У часткі сялян гаспадарка не з'яўляецца асноўным заняткам. Ёсьць асобы, якія пастаянна працаюць у горадзе, а на гаспадарках дарабляюць. У некаторых махнацкіх сялян галоўнай крэніцай утрымання з'яўляюцца пенсіі, а прыбытак ад продажу сельскагаспадарчых прадуктаў — гэта ўсяго дадатковы даход. Аднак зямлю каля Махнатага купіць цяжка, за-

незвычайную індывідуальнасць Гайнаўкі. Чытачы могуць галасаваць на людзей, якія за апошня 50 гадоў заслужыліся гораду ў галіне асветы, культуры, спорту, турызму і грамадскай дзеянасці. З прапанованай правядзеннем плебісціту на „гайнаўяніна года” выступіла, таксама, Гайнаўскае аддзяленне Беларускага саюза ў Рэчы Паспалітай.

Плануецца ўрачыстая сесія Маладзежнай рады горада. Ужо выбраны дэпутаты ад гайнаўскіх гімназій. Выйшла з друку кнішка Вітальда Татарчыка „Падзеі ў Гайнаўцы да 1944 года” (другое выданне). Хутка пакажацца яе другая частка, якая будзе адносіцца да навейшай гісторыі горада, і тады адбудзеца презентацыя кнігі ў Гарадской бібліятэцы. Сярод дашкольнікаў абвешчаны мастацкі конкурс „Гайнаўка — мой горад”, а сярод вучняў падставовых школ — конкурс на легенду „Гайнаўка XXI стагоддзя”. У бліжэйшы час будзе арганізавана выстаўка старых фатаграфій і документаў „Гісторыя Гайнаўкі — гісторыя горада”.

У Гарадской бібліятэцы адбудзеца турнір ведаў аб Гайнаўцы для вучняў сярэдніх школ і гімназій (з гульнямі) і літаратурна-мастацкі конкурс для вучняў падставовых школ „Мой горад учора і сёння”. У палове чэрвеня г.г. Гайнаўскі дом культуры і Асяродак спорту і адпачынку для рабочых гайнаўскіх прадпрыемстваў запланавалі культурныя, спартыўныя і забаўляльныя мерапрыемствы. Гайнаўскі мастак Яраслаў Пэршко сарганізуе аўтарскую выстаўку „Гісторыя Гайнаўскага прадпрыемства дрэваапрацоўчай прамысловасці”, а Андрэй Мусько — фатаграфічную выстаўку пра сённяшні горад. На ліпень запланаваны забаўляльныя мерапрыемствы з Радыё Беласток, выстаўка мастацкіх прац аб горадзе ў Асяродку для калекі асоб і Еўрапейскія супрэсіі моладзі з удзелам духавых аркестраў з Беларусі, Нямеччыны, Швейцаріі і Польшчы (з Беластока і Гайнаўкі). На жнівень запланаваны VI Міжнародны літаратурны семінар „Бязмежжа”,

арганізаваны Гайнаўскім аддзелам Беларускага саюза ў РП, фест „Лета з радыёпрыёмнікам” (І праграма Польская радыё) і выданне альбома „Мастацтва горада Гайнаўкі”. У верасні плацяцца аўтарская супрэса з Віктарам Шведам, спалучаная з выстаўкай карцін Пятра Гагана, а ў Асяродку для калекі асоб — мастацкая выстаўка пра Гайнаўку і яе ваколіцу. У кастрычніку Гарадская публічная бібліятэка плануе вечар успамінаў аб праваслаўным святу а. Антонію Дзевятоўскім і каталіцкім ксяндзу I. Верабею.

Ужо зараз Гарадская бібліятэка запрашае гайнаўян напісаць Юбілейную кнігу, якую саставяць дасланныя жыхары Гайнаўкі карткі з легендамі і рассказамі пра горад, яго жыхароў. Самыя прыгожыя ды цікавыя карткі будуць узнагароджаны. Самым вялікім гарадскім мерапрыемствам будзе XX Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі з удзелам лаурэатаў папярэдніх фестываляў.

Аляксей МАРОЗ

Юбілей горада

Гарадскія правы Гайнаўка атрымала ў 1951 годзе. З выпадку юбілею Управа горада прыняла праграму святкавання 50-годдзя горада.

Развіццё Гайнаўкі цесна звязана з дрэваапрацоўчай прамысловасцю. Думаю, што ў будучым горад будзе развівацца дзякуючы прыязнай для асяроддзя прамысловасці, — заявіў намеснік бурмістра Гайнаўкі Міраслаў Мордань, адзначаючы, што юбілейным святкаванням гарадскія ўлады адводзяць многа ўвагі.

З нагоды юбілею гарадскімі ўладамі была выдадзена спецыяльная святочная пячатка і турыстычны даведнік „Вароты ў пушчу” пра горад і яго ваколіцу. У лютым адбыўся турнір гарадоў, у час якога перад тэлегледачамі пераможна змагаліся жыхары Гайнаўкі і Курніка. Наладжана было спатканне з Міхалам Андрасюком, аўтарам кнігі „Фірма”. „Гайнаўскай газетай” праводзіцца плеbісцый на

чынне зусім мала: ва ўзросце да 30 гадоў — 7,5%, а ва ўзросце 31-40 — 17,7%. Арлянскія гміны належыць да тых гмін, у якіх самы высокі адсотак пенсіянераў.

Сярэдняя шчыльнасць насялення ў павеце — 46 чалавек на квадратны кілометр. У гарадах гэты паказчык большы — 100 чалавек, а ў вясковай тэрыторыі зусім малы — 25. Самае нізкае засяленне — у межах 20-29 чалавек на квадратны кілометр — зафіксавана ў Арлянскай, Бельскай, Бoцькаўскай і Вышкіўскай гмінах.

У Касе сельскагаспадарчага сацыяльнага страхавання зарэгістраваных 14 705 чалавек. З гэтага ліку толькі 54,3% застрахаваных плаціць страхавыя зборы.

У студзені г.г. у вёсках Бельшчыны было зарэгістраваных 1 689 беспрацоўных. Аднак рэальны лік беспрацоўных большы, бо ўладальнікі гаспадарак не рэгіструюцца, ствараючы ў такі спосаб сферу ўтоенага беспрацоўя.

Мікалай Багачэвіч з Орлі лічыць, што ў гаспадарцы незамянімая натуральная угнаені і... пенсіянер, якога пенсія неабходная для ўтримання гаспадаркі.

Апошнім часам сяляне нара��аюць на нястачу азотных угнаенняў. Аказваецца, што асноўныя вытворцы — заводы ў Паліцах і Влацлаўку не ў змозе забяспечыць попыт айчыннага рынку. Неабходны імпарт, але цяперашнія законы ўскладняюць завоз

мінеральных угнаенняў з-за мяжы. Бельская павятовая управа спадзяецца, што цэнтральныя ўлады неадкладна вырашаваць пытанне абароту угнаенняў.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

У бельскіх вёсках

Німа сумненняў, што ў гараджан вясковыя карані, што да ўзнікнення гарадоў існавалі меншыя пасяленні — сельскія. Цяпер некаторыя вяскоўцы мяркуюць, што ў будучыні ў вёсках жыць будуть толькі багаці — фермеры, уладальнікі пансіянатаў для гарадскіх туристаў і самі гараджане, якія на машынах будуць даязджаць на работу. Сяляне і невялікія гаспадаркі знікнуть. А якое становішча ў цяперашніх вёсках Бельскага павета?

Паўсюдна наглядаюцца дзве дэмаграфічныя з'явы: адток моладзі ў гарады і састарэласць вясковага насельніцтва. На канец 2000 года ў сельскіх гаспадарках Бельшчыны жылі 37 542 асобы, што складае 58,6% ад агульнай колькасці насельніцтва павета. На 100 сялян выпадае 97 сялянак. Самую вялікую групу складаюць сяляне ў 40-60-гадовыем узросце — 39%; нязначна меншыя групы — 35,8% — гэта сяляне, якім 60 і больш гадоў. Маладых гаспадароў на Бельш-

Як не парк, то запаведнікі

Пушчанскі балаган з пнямі-помнікамі ад старых дрэў.

Адгалоскі

Усхваляваў мяне артыкул Аляксея Мароза, які друкаваўся пад вышэй-прыведзеным загалоўкам у сёлетнім 11 нумары „Нівы”. Ужо з загалоўка выцякаюць самыя станоўчыя рэчы, бо нацыянальны парк і частковы запаведнікі — самыя добрыя спосабы выратавання прападаючай на нашых вачах Белавежскай пушчы. Але

з меркаваннямі мясцовых дзеячаў згадзіца нельга. Яны ж не спецыялісты па ахове прыроды, а пушчу хутчай бачылі з акна службовай аўтамашыны, на якой возяць на традыцыйнае вогнішча. Выкаванне войта Белавежскай гміны лічу поўнасцю нетактоўным. Ён — былы дырэктар Белавежскага нацыянальнага парку, аспрэчвае патрэбу аховы

пушчы! Што ж, пункт погляду залежыць ад месца сядзення. Сенсацыйную чутку пусціў таксама Мікалай Яноўскі, які па Беластроцкім тэлебачанні заявіў: „Калі будуць створаны запаведнікі, пушча загіне”.

Ад Белавежскай пушчы (на польскім баку) засталася толькі назва. Трохі натуральнага лесу захавалася ў строгім запаведніку. То, што гучна называем пушчай, гэта дэ-факта гаспадарчы лес, які не розніца нічым ад рэшты лясоў у краіне. Запаведнік пры шашы гэта ўсяго пыл у вочы турыстам, якія едуць у Белавежу. Усюды пануе балаган, відаць раскінутыя пні-помнікі ад старых дрэў. Паводле моднага цяпер спосабу гаспадарання, карыстальнікі забіраюць толькі тоўстыя камлі, а галлё пакідаюць на волю лёсу. Калісьці галлё прыбралі, спальвалі на месцы, а цяпер у выніку „сучаснай высечкі” ствараецца балаган, які пагражае пажарамі і бурным размнажэннем лясных шкоднікаў. Аб выгледзе лесу лепш не гаварыць. Вандруючы па пушчы, бачыў я ссечаныя і пакінутыя калоды, цэлья штабелі забытага апалу, хаця побач высякаюцца новыя дрэвы. Пры нагодзе лясныя рабочыя вывозяць з домаў ў лес шкляныя бутэлькі і металалом. Барацьба з пустазеллем (навуковая назва карчавання бяроз) вя-

дзецца пры дапамозе землярыйных машын, якія калечаць іншыя дрэвы і знішчаюць лясную падсцілку.

Я прыглядаюся пушчы паўвека. З дзяцінства памятаю шматлікія раскідзістая дубы, гонкія сосны і елкі. Гэта не таму, што я быў малы, а пушча вялікая. Цяпер засталіся толькі маладнякі.

Усюды аж гудзіць ад закліку займацца турызмам. А хто з турыстаў захоча глядзець адно кустоўе. Навукоўцы, леснікі жывуць за бюджетныя грошы. Першыя хочуць захаваць пушчу ад канчатковага знікнення шляхам абвастрэння законаў, другія — максімальная высечы яе. Мясцовыя войты, старасты ставяцца да пушчы як да заложніка: калі вярхушка не дасць грошай, мы падрыхтуем якія для прывітання міністра. Калі б польскія каралі і расійскія цары райліся з народам, па пушчы даўно след прастыў бы.

Калі не вядома, пра што ідзе гутарка, то пэўна ідзе пра грошы. Набліжаючыся парламенцкія выбары. Верагодна, што хтосьці з мясцовых дзеячаў на тэме „пушча” вярхом, як на кані, уедзе ў Сейм. А просты народ, чытаючы артыкулы тыпу „Як не парк, то запаведнікі”, далей будзе перабівачца з хлеба на квас.

Уладзілаў Завадскі
Фота аўтара

Справа Андрэя Жукаўца

У пятніцу, 20 красавіка, у беластоцкім Акруговым судзе адбыўся разгляд справы Андрэя Жукаўца з мэтай абмеркавання дапушчальнасці яго экспатрадыцыі. Прыгадаю, што беларуская прокуратура направіла ў Інтэрпол вышуковы ліст за прадпрымальнікам Андрэем Жукаўцом, якога абвінавачвае ў абакуленні сямісот тысяч амерыканскіх долараў; падазроны быў затрыманы беластоцкай паліцыяй некалькі тыдняў таму і да гэтай пары знаходзіцца ў арышце.

Судовы разбор быў папярэджаны гадзінным пікетам з удзелам заступнікаў Андрэя Жукаўца з Саюза беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы, які адбыўся перад будынкам Акруговага суда. Пікетчыкі выступалі супраць выдачы Жукаўца ў Беларусь і за яго вызваленне з арышту.

Мэтай судовага разгляду не было вырашэнне пра яго выдачу органам юстицы Рэспублікі Беларусь, толькі выпрацоўка меркавання пра заканамернасць такой выдачы; рашэнне пра выдачу прымае міністр юстицы Рэчы Паспалітай. Міністр Лех Кацынскі ў той самы дзень прыняў дэлегацыю ад Саюза беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы, якая хадайнічала за тое, што і ўдзельнікі беластоцкага пікета.

Суд не займаўся заканамернасцю вышуку, бо пра гэта вырашыў той юрыдычны орган, які прыняў заяўку з Беларусі. Суд разглядаў абставіны, у якіх апынуўся падсудны. Былі заслушаны інфармацыі ад самога Андрэя Жукаўца і траіх сведкаў — ягоных заступнікаў. У сваіх выступленнях яны клалі націск на нелегітимнасць назна-

чэння юрыдычных асоб, якія выслалі вышуковы ліст і на неаб'ектыўнасць беларускіх юрыдычных органаў, якія, у сваю чаргу, падпарадкованы адміністрацыі. Апальныя валютныя крэдыты былі выдзелены фірме, якой саўладальнікам быў Андрэй Жукавец, а самыя грошы банк пералічваў на раёнкі тых замежных фірмаў, у якіх фірма Андрэя Жукаўца купляла матэрыялы для сваёй прадукцыі. Падсудных грошай не браў, плаціў адсоткі ад іх велічынёй калія пятнаццаці тысяч долараў у месяц, а аддачу самога крэдыта тройчы, у пагадненні з банкам, адтэрміноўваў. Падсудны і сведкі намагаліся даказаць, што расквітацца з банкам Андрэю Жукаўцу перашкодзіў сам банк па загадзе презідэнцкай адміністрацыі, якая гэтакім чынам пакарала даўжніка за ягоную падтрымку апазіцыі. Заступнік Андрэя Жукаўца, у іх ліку і беластоцкія адвакаты з сенатарам Янам Хайнускім, згадва-

лі пра магчымыя здзекі і пагрозу жыццю падсуднага ў Беларусі, а таксама прыводзілі прэцэдэнты, м.інш. Тамеры Віннікавай, якая санкцыяніравала крэдыты Андрэю Жукаўцу, а цяпер прабывае ў Вялікабрытаніі, дзе юрыдычныя органы адмовілі яе выдачы ў Беларусь. У якасці дакументаў у падтрымку меркаванняў пра небяспеку падсуднаму прыводзіліся заявы Маладога фронту і Сяргея Шарэцкага з беларускага боку ды Незалежнага звязу студэнтаў і пасла Юзэфа Мазалеўскага з польскага.

Акруговы суд у Беластоку прызнаў юрыдычна дапушчальны выдачу Андрэя Жукаўца ў Беларусь. Міністр юстицы Рэчы Паспалітай Лех Кацынскі абяцаў прадстаўнікам Звязу беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы, што не падпіша рашэнняў аб выдачы ў Беларусь ні на Андрэя Жукаўца, ні на іншых беларускіх апазіцыянераў.

Аляксандр Вярбицкі

3 Андрэем МЕЛЬНІКАВЫМ, незалежнікім бардам з Орши, лаўрэатам Гран-пры Бардаўскай восені 1996 г., гутарыць Ганна Кандрацюк.

— Як выглядае Ваша сітуація пасля пабытку ў турме. Маеце нейкую працу?

— Не. Даглядаю сваіх сыноў.

— А канцэрты?

— Час ад часу. Звычайна два разы ў год.

— Хто арганізуе Вам выступленні?

— Сябры.

— Маеце ўжо 12 альбомаў. Ці гэтыя песні можна пачуць у беларускім радыё, тэлебачанні.

— Не.

— Ці ёсць альбомы „нефармальны”?

— Толькі адзін выдадзены як легальны.

— Вашы апошнія творы, — яны змрочныя і катастрафічныя.

— Такое ў нас жыццё, такое змаганне.

— І на дадатак робіцца спецыялістам па чорным гумары?

— Радавацца трэба.

— Аднак...

— Чым больш змрочная рэальнасць, тым больш пачынаеш радавацца дробязмі. Жыццё, яно ўсё ж застаўляе радавацца.

— Якая гэта радасць?

— Калі... раздабудзеш ежу для сям'і. Дастанеш нейкую кашу ці макарону.

— Маючы такія проблемы можна яшчэ рэалізавацца творчы?

— Ежы не ўжываюць дваццаць чатыры гадзіны ў суткі.

— Ёсць тут пагроза — назойлівая тема пра „яду”.

— (сміяцца).

— А што сніца на начах беларускому барду?

— Каб яго творчасць даходзіла да аўдыторыі.

— Гэтага Вам жадаю. Дарэчы, а як завуць сыноў?

— Старэйшы Альберт (пяць гадоў) і чатырохмесячны Марцін.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Жыццё застаўляе радавацца

Літафатуна-мастакая старонка (495)

Ірина ДАРАФЕЙЧУК

* * *

У вуснаў памяці няма:
Не ўспомняць вусны цёплых слоў,
Што вымаўлялі на світанні,
Калі сузор'ї снег ламаў...
Мой любы, за акном зіма,
А мне так хораша ў расстанні —
У вуснаў памяці няма.

I я спакойная амаль,
I вусны не дрыжась. Ім лёгка
Тваіх не ўспомніць пацалункаў —
У вуснаў памяці няма.
A ўсё былое — так далёка.
I иччасце прывідным манюнкам
На шыбе высветліць зіма.

Сняжынак смак, і ветру смак,
I смак салёны развітания
Не ўспомняць вусны, бо няма
У вуснаў памяці. Сама
Не ведаю: мне пасмияца,
Ці шкадаваць, што ноch, зіма,
Што ў вуснаў памяці няма...

Уладзімір САЎЧУК

Рэформа

Цяжка жыць сягоння ў свеце.
Тут аблуда ў рэйс плыве.
Праўду Бог злаху ў даказам
Чорна-белай галаве.

Кожны хваліць сябра-друга
За вялікія падзеи.
A ў білянсе многа страм —
Бушавалі шмат зладзеi.

За падаткамі прычына
(Звязалася міжволі?);
Зноў, браток, папаўся ў руки,
Трэба гнуць спіну ў нядолі.

Позна ўжо шукаць віноўных.
Кожны абяцаў замнога.
Рэчаіснасць нам пакажа,
Дзе жыцця твойго дарога.

Юрый БЛЕНА

Варвары

Разам зруйнавалі храм,
народ выгналі з дамоў,
зачынілі дзесяць брам,
узарвалі сем маствоў,
горад падпалі.

Мінуй дзень.
Згасла зелень дрэў.
Хмари дыму
засланілі месяц.

Паміж сабой
трафеi і дабро
дзяліті ў ўёмным лесе.

Рантам,
зусім неспадзявана,
кінуліся
адзін на аднаго.

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ

* * *

Ну што ёсьць Вечнасць?
Не ўяўвіма —
Лічы, нібыта і няма,
Як не было Афін i Рыма,
Як ёсьць кавярня i турма.
Няма нічога па-за намі.
A мы — такі маленькі свет,
Дзе купал неба — пад нагамі
З бліскучых складзены манет.
I крыл няма, і часу многа
Для пустаты, для марнаты.
Што ты гаворышь мне пра Бога,
Калі ёсьць толькі я — i ты,
Ёсьць я — i ты...

I нашы зоры —

Яны наклеены на столь.
Ну што такое смерць і гора?
Жывы — і значыць, ты — кароль.
Нагбом пацір асушиым гэтвы.
Нас не спалахаць чорным дням.
Ты мне, гаворыши, мы — паэты?
Мой мілы, гэта сніцца нам.

Вольга УГРЫНОВІЧ

* * *

Пачынаюся Таямніцай
адрозніваюся ад неразгаданага
каб распазнаць
сябе ў навакольным свеце
навакольны свет у самой сабе
разнастайнасць у недасягласці

Нараджаюся лёгкай усмешкай
колеру кветак шытыны
i хаваюся ўспамінам
на глыбінях замкнёных сэрцаў

Апранаюся ў роснае срэбра
каб паспець нарадзіца паданнем
да Пачатку Новага Часу
да пачатку сябе Новай
застаюся Справедчай тайнай.

Міра ЛУКША

* * *

Вылеціц слова як голуб
З клеткі зачыненых вуснаў.
Рэбры параніць аб краты
Шчымоты зубоў зацятых.
Пёркі пагубіць крывавыя,
I ападуць на галовы
Тлуму, што долу схіліўся,
Што неба ўбачыць не можа.

Вылеціц голуб на волю.
Пад небам свабоднае слова.

* * *

Шматлоўе забівае.
Пазію.
I прозу таксама.
Як i подзеi
пачуцці, жэсты, абяцанні.

Надзею забівае
апошнія.
Яна хапаецца за слова,
як тапелец за брытву.

Сасанка

Баба Сасанка ўжо гадоў пятнаццаць сядзіць у блёку. Да стала двухпакаёку за работу ў будаўніча-жыллёвым кааператыве. Бо раней жыла, гаспадарыла на хутары пад Гадышэвам. Пасля, кінушы ўсё, бо дзеці пайшли вучыцца, перасялілася ў Беластавок. Рабіць, каб дарабіць да пенсii. А на вёсцы... О-го, якая ў яе была гаспадарка! Коні як лялькі, кароўкі малочныя, свіней поўны хлеў. Ды як жыць з такім мужыком — зусім як парабак у гаспадарцы: скажаш падмяці ток, то падмяце, ідзі паары — то выарэ як пападзе... Ніякага догляду не меў Антоні да тae гаспадаркі, ано бег бы пад склеп. Выцягні з каморы кумпяк, паляндвіцу, урэжа добры кавал, або і цэлае забярэ, прэ пад краму, там ужо адзін мае вішнёўку, іншы віно, трэці які буталь „экспартнага” спірту, Антоні — туу закусь, і маюць баль. А ты, кабета, рабi! A дапусціш яго да каня ці каровы — жывёла шарахаецца, вішчыць, не слухае гаспадара — то ж б'e таго канягу, як у меж, за тое, што не слухаецца. Жарэбчыка так напалохаў, збіўшы, што той пайшоў па падворках, па агародах чужых — не дагнаць, не ўпрасіць, каб вярнуцца. Конь — жывёла далікатная, крыўдлівая. Выйшла Сасанка, клікнула: „Бобік, Бобічак... Хадзі да мяне...” Падбег конік да гаспадыні, заіржаў. „Як ты, Сасанка, будзеш яго браць, без уздечкі, без кантара?..” Жанчына ўшчыкнула ў руку пару валосін з конской грывы, і павяла радага Бобіка дахаты. А ўпусціць таго яе Антоняга ў хлеў! Пару тыдняў Сасанка хворая была, то ў той хлеў не было як улезці. Гною не разгроб, стаяць каровы пысамі ўніз, зады на горбах адходаў, а дзвёры дык ледзь адчыніла — так той гной іх аброс. А то ж трэба дагледзець, добра ўсё разгарнуць, падаслаць каровіне...

У Сасанчынай гаспадарцы ўсім было добра. Хіба толькі мышам не — тры тлустыя, укормленыя свежым малаком коткі спраўляліся з імі аж надта: кожны ранак за гумном ляжала горба падушаных грызуноў. Бо звер умее аддзячыць. Звер — пад Божай апекай. I грэх такому брыду рабіць, бо не дасць Тварэц пакрыўдзіць бездапаможнага. Так як і сама Сасанка, — ёй жа, калі слепла, перад аперацияй, Маці Божая паказалася, у Сасанчынай кватэрэ ў Беластавку. Вось тут, над пэрнчай фатэля з'яўлялася, паміж выяўвай Сына і Яе, Гадышэўскай, што на блёкавай сцяне павешаны, і голасам далікатным, цененькім, прамовіла да Сасанкі: „Не бойся, ўсё добра будзе!” I пайшла Сасанка без страху, і аперация ўдалася, і бачыць вось добра. А тады, калі Хрыстафора нараджала, таксама Маці Ласкавая яе ўратавала. Бо ніц, казалі дахтары, і з яе не было б, і з малога. Махнулі на іх рукамі. Дзіцяня шчыпцамі вывалакалі з лона. А і яна жывая, і ў сына ўжо сваіх дзяцей трое. А ўбачыла медсястра тады ў шпітальнай пасцелі медалік з Багародзіцай, і са слязамі прамовіла: „Пані Сасанка, сына свайго Маці Божай ахвяруйце, і калі вырасце, няхай заручыцца адпаведную ахвяру даць, і на каленях вакол алтару гэтым святым месцы абыдзе”. Так з Хрыстафорам яшчэ раз было, як то яго машыну зблі. I тады Сасанка паручыла яго апецы Ласкавай Маці, і ахвяраваўся сам, і занёс дар, і абышоў гадышэў.

скі алтар, праўда, не на каленях, бо не мог, і адразу паправіўся, хоць дахтары ўжо невялікую давалі яму на дзею, каб выжыў...

А Сасанка... Праўда, стараецца жыць без грэху, каб злым словамі чынамі каго не пакрыўдзіць. I ўсё жыццё так. У Сібір яе прыехалі, маладую, забраць, дык тыдзень у каноплях сядзела, не пішы, не ўшы. Немцы ўвайшли, дык выйсці адтульмага. Пытаюцца: „Хто вас, сям'ю гаёвага, вывезці хацеў, хто спіскі састаўляў на вывазку, хто даносіў...” Ды Сасанка нічога не сказала, хоць пасля дастала добра ў скuru. Бо як жа выдаесь свайго суседа, у яго ж чацвёра малых дзяцей! Ні немцы, ні хто іншы не пастаўлены Богам, каб караць. Ён адпоміцца, Ён адплаціцца! I не адчувае Сасанка на сабе граху за тое, што хтосьці праз яе загінуў. Але, хоць стараецца не грашыць, дык кожны тыдзень спавядцаца ідзе, прычасце прымае. Ніколі невядома, калі што з чалавекам здарыцца можа. Бачыць з акна свайго блёка, з балкона, што павісае над цэнтральным вуліцамі Беластавка, над патройным скрыжаваннем, як штодзень штосьці страшнае дзеецца. Ну, у людзей бы д'ябал уступіў! Не азіраюцца, пруць на сваю бяду як сляпяя на сваіх машынах (і п'янных колькі!), пешаходы лезуть, бы нічога не бащаць... У кожнага ў галаве муць, страх, прага нажывы... А іншы думае, адкуль узяць на кавалак хлеба, каб дзеткам даць. А бываюць такія гаўнаеды, як у яе былой вёсцы, што за страву б'юцца пры сямейнай місцы, скрабуць гаршкі, замест тых пару бульбін больш укінць, жменю крупы, каб і хатнім хапіла, і коціку, і сабаку каб не палову са свінай бульбай ляпніць, а ўкінць таго, што і сам ясі... Тую бульбу ці лыжку кашы акрасіць ім малаком ці скваркай... Пакінула была Сасанка, адыходзячы з вёскі, свайго Бурку, гладкага і разумнага аўчарку, у суседа. Загадала карміць добра, бо такі з яго памочнік у гаспадарцы — і коней дапільніце, і кароў, і чалавека з паганай думкай вычуе! Словам, можна ўсю гаспадарку на Бурку пакінць, і не прападзе нават яечка. Прыехала — не пазнала. Гаспадароў сама не было до ма. Бурык на кароткім ланцу гузвіваўся ад смагі. На старой патэльні ляжала жменя сухое свіное стравы. Кінуўся сабака да Сасанкі, абліяў паўпол сваю былу гаспадыню, заплакаў. I сама, плачуць ад крываў і злосці, старая Сасанка дастала са свае торбы прыпасы, што ўзяла на дарогу, дала сабаку, а туу патэльню — як размахнулася, дык і шуганула за гумно! I да гаспадаровага сына зайшла, і да солтыса. Пасля той солтыс на найбліжэйшым сходзе пра людскае трактаванне жывёл казаў. Присаромеў пры грамадзе тых людзей, што і з-пад сябе салому жэрлі б, калі б маглі, абы ўсё працаць. Дадуць есці — карове, свінні, бо малако, бо мяса... А з такога сабакі — што за карысць... Аж дзіўна, што пасля таго сходу сталі тых людзі лепш Бурыка карміць...

Бабуля Сасанка дома адна сядзіць.

Родныя далекавата. Наведваюцца яе суседзі, лекар, што яе вочы лячыў.

Кажа той дохтар: „Гэта ваша вера вас вылечыла”.

Ага, і птушкі да яе на балкон прылятаюць. I пасёлкавыя хатнія і бяздомныя звяры заходзяць. I яны таксама ў гэтым горадзе адчуваюць сябе недарэчна.

Міра Лукша

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Драўляны мост на Страчы. Запаведнік „Блакітныя азёры”.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Пра прыгожую Дрыву і гордага Браса

(з цыкла беларускія легенды)

Даўно-даўно, у азёрна-лясной краіне, стаяў Замак на востраве. Непакорны, аколены блакітнымі водамі чарадзейных азёр. У ім жылі князь Дзвін з жонкай Друйкай і дачкой Дрывой. Дрыва кожны дзень сядзела ля люстра і захаплялася сваёй прыгажосцю. Яна любавалася сваімі каралімі і завушніцамі, дарагімі ўборамі, падоранымі чужаземцамі. Асабліва радавалі яе падаркі ад заморскіх кавалераў, якія ведалі і думалі пра яе боскую прыгажосць.

І вось, калі Дрыве споўнілася шаснаццаць гадоў, Дзвін і Друйка рашылі аддаць дачку замуж. У замак началі прыязджаць жаніхі. Сярод іх самая сладкая князі: Bras, Snud і Naúj.

Княгіня не ведала якога выбраць за мужа. Усе трох князі ёй падабаліся, усе трох вылучаліся адвагай і ваяўнічасцю. Папраўдзе Дрыве было ўсё адно, хто стане яе мужам. Яна, як гэта здарается кожнай дзяўчыне, была закаханая толькі ў сваю прыгажосць.

— Толькі адзін з вас стане са мной на ручнік, — заявіла абыякавым тоналам Дрыва. — Стане той, хто ў канцы пераможа!

Доўга думалі князі, шукалі рады ў чарадзею, у жраце, варажбітоў. Вабіла іх не адно прыгажосць князёўны. Амбіція падказвала ім змагацца і здабываць славу. Першы пачаў дзеяніца Чнуд.

— Давай разам заб'ем Bras, — прашаптаў свайму саперніку.

Наў кіёнуў галавою на знак згоды. І адзін, і другі, аднак кожны з асобна, абдумалі такі ж самы сценарый. Яны добра ведалі рыцарскі талент Bras і ў роўным баі з ім не мелі ніякага шанцу на перамогу.

Была ноч, калі Наúj і Snud крывава расправіліся з Brasам. Далей яны началі ваяваць між сабой. Ведалі што толькі адзін — першы пераможца — атрымае за жонку Дрыву. Змагаліся доўга і заўзята. Да апошняга дыху. У канцы, абодва смяротна параненыя, сканалі.

Здавалася б — канец гэтай трагічнай легендзе. Дык не. Паслухайце...

Вершы Віктара Шведа

Паслухмяны сабака

Надта цікаўны Якаў

Запытай Ивана:

— Скажы, ці твой сабака

Заўсёды паслухмяны?

— Вядома! Загадаю:

Ці сядзеш ты, ці не?

Дык ён або сядзе,

Ці з месца не кране.

Ці любіш зяяроў?

— Скажы, ці любіш ты зяяроў?

— Люблю паштовых галубоў.

Да іх адношуся з пашанай,

Мяне кахаюць нечувана.

Я прадаю іх раніцою —

Увечары яны са мною.

Такой нагоды мы не мелі,

Каб да мяне не прыляцелі.

* * *

Неба зноў цёмнае,
Сонца не відаць.

Я не ведаю чаму
Вышшла на шпацир,
Хаця з неба ліеца даждж.

Мае вочы
Шэрэя, як гэтае неба,
Плачуць разам з ім.

Іаанна КАНАНЮК,
II „а” кл. Гімназіі ў Нарве

Раніцай, калі ў замку галасілі над забітымі, быццам з неба з’явіўся Bras. Выявілася, што хітрыя князі загінулі з-за сваёй памылкі. Бо замест Bras яны засяклі князевага слугу, які пераапрануўся ў зброю свайго пана. Аднак горды Bras не радаваўся сваёй перамогай. Ён асядлаў каня і ад’ехаў у сваю краіну.

— Калі ты такая жорсткая, — сказаў на развітанне Дрыве Bras, — я табе не муж!

Што тады дзеялася на замку — ведаюць адны камяні, што ацалелі з таго часу. Адкінутая Дрыва не магла перанесці сваёй ганьбы. Яна выскачыла з самай высокай вежы ў возера, якое і цяпер, на памяць аб прыгожай княгні, завуць Дрывяты.

А што сталася з гордым Brasам? Пасля смерці Дзвіна і Друйкі гараджане запрасілі яго на княжацкі прастол. Уладарыў ён доўга і спрavedліva. Ад яго імя пайшла і назва гарадзішча — Braslaŭ. А імёны іншых герояў гэтай легенды мы адшукаем у назовах Braslaўскіх азёр і рак: Навята, Снуды, Дрывяты, Дзвіна і Друйка.

Ганна КАНДРАЦЮК

Легенда пра Москаўцы

Даўно таму ў Москве жылі людзі, якія дзеля грошай рабілі ўсякія брыды. На тым месцы, дзе цяпер знаходзіцца Москаўцы, была асада такіх жа людзей, як у Москве. Тых людзей называлі маскалямі. Маскалі разжыліся чужым няшчасцем. З кожным месяцам маскалёў было больш і больш.

А чаму было больш — ніхто таго не ведае. Калі адна вёска даведалася, што маскалі хочаць напасці на яе, рашыла бараніцца і разам з іншымі вёскамі перамаглі маскалёў. А на месцы іх асады ўзнікла новая вёска Москаўцы.

Юліта ЯКУБОЎСКАЯ,
I „б” кл. Гімназіі ў Орлі

Польска-беларуская крыжаванка № 18

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклеенымі кантрольнымі талонамі) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

▶				Tron	Łódka	Odpowiedź	Krzykacz	▼
Zdanie	Miotła							
	Marzenie	▼	▶	Krewny	▶			
Bródka								
Jutrzenka	▶	▼		Rząd				
Sad	▶							
				Ozon	▶			

Адказ на крыжаванку № 14: Санет, лаза, гаворка, танаж. Салат, нава, сезон, тара, аўтар.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйграблі: Люцына Джэга з Тафілаўцаў, Кася Філіпяк з Дубін, Паўліна Рубашэўская, Івона Маркевіч, Раман Лушчынскі і Анджэліка Сельвясянок з Бельска-Падляшскага, Аня Лапінскай з Нарвы. Віншуем!

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Францішак Скарына

Дзіцячыя гады

Будучы славуты сын нашага на-
рода нарадзіўся пяцьсот гадоў таму
у старажытным Полацку.

Некалькі стагоддзяў Полацак
быў самым буйным і багатым горадам
у Вялікім княстве Літоўскім.
Тут жыло шмат майстроў і купцоў,
якія гандлявалі таварам у блізкіх
і далёкіх краінах. Бацька малога
Францішка таксама быў купцом.
Яго звалі Лукаш.

Дом Скарынаў стаяў недалёка ад
Софійскага сабора, пабудаванага
князем Усяславам Чарадзеем. Зусім
побач рэчка Палата злівалася
з Дзвінью. Як і ўсе полацкія хлапчуки,
Францішак часта прыходзіў на бераг з вудамі, а ў летнюю спё-
ку любіў даць нырца ў чистую рак-
ную воду.

У горадзе было багата манастыроў і цэркваў, пры якіх існавалі
школы. У адной з іх Францішак на-
вучыўся чытаць і пісаць, даведаў-
ся пра славунае мінулае Беларусі. Ён
ганарыўся родным горадам і выда-
тнымі людзьмі, што жылі тут у розныя часы. Настаўнікі былі
вельмі задаволеныя сваім здоль-
ным вучнем.

Францішак падрастаў і пачынаў
задумвацца пра далейшае жыццё.
Ён часта ўспамінаў асветніцу Еў-
фрасінню. Хлопчык ужо разумеў,
што магутнасць роднай зямлі за-
лежыць не толькі ад князёў і іхня-
га войска, але і ад асветы яе жы-
хароў. Чым больш будзе людзей
адукаваных, тым мацнейшая ста-
не дзяржава.

(працяг будзе)

* * *

У май пакоі
Палае свечка.
Я сяджу ля яе
І думаю.
Навокал мянен
Кружак
Мае вялікія смуткі
І маленькая радасці.
Яны расплаўляюцца
У начной цішыні,
Толькі тады,
Як гарачы воск
Можа надаць ім форму.

Іаанна КАНАНЮК,
ІІ „а” кл. Гімназіі ў Нарве

Мікола БУСЬКО
Каламбуры

На базар

Мы паклалі на вазы
Кавуны і гарбузы.
Палажылі вазы
З агуркамі разам.

Камар

Злы камарык ля пяты
Укусіў раз пяты.
Паляцеў ён у кусты,
А Mixась — у хату.

Сяброўства

Мая мама, Марыёла, вучылася
у Гміннай школе, цяпер н-р 4 у Бель-
ску-Падляшскім. Там не чыталі „Ні-
ву” па той прычыне, што не вывуча-
лі беларускай мовы. Але мая мама
мела сястру, якая вучылася ў Пачат-
ковай школе н-р 3 у Бельску-Пад-
ляшскім, а потым у беларускім ліцэі.
Яна чытала „Ніву”, а мая мама —
„Зорку”. У „Зорцы” былі розныя ар-
тыкулы, некаторыя з іх мая мама па-
мятае да сёння. Быў там куточак пад
загалоўкам „Пазнаёмімся”. Там
змяшчаліся адресы дзяцей, якія ха-
целі перапісвацца. Можна было
выбраць adres адпаведнай па ўзрос-
це асобы. Мая мама, будучы вучані-

цай чацвёртага класа ПШ, пачала
пісаць лісты да дзяўчынкі, якая жыла
у горадзе Грэзным. Перапісвалася
са сваёй сяброўкай Розай доўгі час.
Мая цёця Тэрэса перапісвалася
тады з дзвіумя сяброўкамі — Ната-
шай са Слоніма і Любай з Кіева. Пі-
салі да сябе некалькі гадоў. Наташа
прыязджала да маёй цёці спачатку
сама, а потым са сваёй сям'ёй. Яе
дзеці называліся Іна і Алег, з якімі
я пасябравала і гуляла. Цёця такса-
ма да яе ездзіла ў гості. Цяпер і я чы-
таю „Зорку”, разгадваю крыжаван-
кі. З нагоды юбілею жадаю „Зорцы”
доўгіх гадоў.

З прывітаннем

Марта ФЕДАРУК, V „д” кл.
ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім

Вакальна-эстрадны гурт „Журавінка”.

Фота Міры Лукшы

Ева Іванюк (другая справа), I кл. ПШ н-р 4 у Беластоку — II месца раённага этапу „Роднага слова 2001” і Аляксандра Більмін (трэцяя справа), II кл. ПШ н-р 4 у Беластоку — III месца ў раённым конкурсе.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Мая дарога ў Нараўку

Аднаго разу мая настаўніца беларускай мовы сказала на ўроку, што набліжаецца беларускі дэкламатарскі конкурс „Роднае слова”. Я адразу сказаў, што хачу прыняць у ім удзел. Настаўніца дала мне вельмі цікавы верш Кандрата Крапівы „Шляхі да ісціні”. Гэта верш пра двух суседзяў, якія спрачаліся з сабой. Я гэты верш вывучыў вельмі хутка, настаўніца памагла выпраўіць памылкі і я ўжо быў гатовы, каб выступіць на конкурсе ў школе. Конкурс адбыўся 22 лютага г.г., удзельнікі з гімназіі было чатырынаццаць. У школе я заняў трэцяе месца і быў вельмі рады, што паеду на раённы агляд у Бельск-Падляшскі. 12 сакавіка адбыліся раённыя элімінацыі „Роднага слова” ў Бельску-Падляшскім. Я хіба там вельмі спадабаўся, бо заняў першае месца. Крыху зайздросці сябру, які заняў другое мес-

ца, бо яго ўзнагарода мне лепш падабалася, але памяняцца ён не хацеў. Але самае важнае тое, што я перайшоў у цэнтральны этап.

26 сакавіка мы паехалі ў Нараўку. Там з самага пачатку нам не шанцавала. У зале Дома культуры нам не было дзе сядзець, дык сядзелі мы на калідоры і не чулі іншых выступленняў. Удзельнікаў было вельмі многа, час доўжыўся і мы думалі, што ўжо не выступім. Нам не адкладна трэба было вярнуцца ў школу, бо наш аўтобус развозіць дзяцей па вёсках.

Нам прыйшлося выступіць раней, чым іншым гімназістам — адразу пасля групы IV-VI класаў.

У Нараўцы мянен не заўважылі, ніхто з нас не заняў нікага месца, толькі Павел Герасімюк — вылучэнне.

Пётр АКСЯНЦЮК,
І „б” кл. Гімназіі ў Орлі

Хачу быць як тата

— Я сказаў верш пра адважнага хлопчыка, які сядзіць на таполі,
— кажа пяцігадовы Крыстыян Бурнос з Рыбалаў, лаўрэат дэкламатарскага конкурсу ў Нараўцы. — Гэты хлопчык перапалохаўся вышыні і пачаў кікаць маму, каб яму дапамагла.

Крыстыян атрымаў спецыяльную ўзнагароду як наймалодшы удзельнік дэкламатарскага конкурсу „Роднае слова” ў Нараўцы. Ён сказаў верш Віктора Шведа „Сядзіць Коля на таполі”. Пяцігадовы лаўрэат ходзіць на заняткі ў Вясковы дом культуры, дзе пад прафесійнай апекай рыхтуеца да конкурсаў. Праводзіць там 4-5 гадзін у дзень.

— Крыстыян, — вельмі здольны хлопчык, — кажа Лідзія Мартыннюк, кіраўнік ВДК у Рыбалах. — Да нас на заняткі ходзіць ён ужо год. Вельмі хутка вучыцца вершаў, асабліва ў час гульняў, або калі рыхтуюм лялькі для нашых тэатральных пастановак, у якіх ён прымае ўдзел.

Крыстыян удзельнічаў ужо ў многіх конкурсах. Першы раз выступіў на сцэне, калі яму было чатыры гады. Ахвотна выступае перад гасцямі, якія наведваюць іх дом. Калі скончыцца вершык, ды прапануе песню.

Мама Ірэна ганарыцца сваім сынком.

— Мой Крыстыянак размаўляе з бабуляй па-беларуску. Гэта дзяку-

Крыстыян дэкламаваў і фатаграфаваў.

ючы ёй так прыгожа гаворыць на беларускай мове, — кажа мама. — Я рада, што ў мяне такія здольныя дзеці. Мая дачушка Эвеліна таксама прымае ўдзел у дэкламатарскіх конкурсах.

У будучыні Крыстыян хацеў бы быць як тата, які ад шасці гадоў вядзе беларускі калектыв „Хлопцы-рыбалоўцы”.

Агнешка САКОВІЧ
„Kurier Poranny”, 28 марта 2001 г.
Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Вандроўка па старажытным Браславе

Панарама на возера Дрывяты.

Замкавая гара ў Браславе нагадвае вулкан. Мова не толькі пра зневіні выглед гарадзішча. Звонку акалеje яе падвойны насып, сёння аброслы кустоўем і дрэвамі. Час ад часу сярэдзіна гарадзішча „прачынаеца”. Над ёю ўзвоніцца слуп паднятага ветрам пяску і пылу. Гэтая з'ява была вядомая ўжо ў старажытным Браславе. І толькі яна рэальна захавалася ад пачатку легендарнага тут горада.

Знаёмства з Браславам пачынаем ад наведання Краязнаўчага музея. Знаходзіцца ён у драўляным будынку ў цэнтры горада. Сярод экспазіцыі археалагічныя знаходкі з Браслава, Іказні, Дрысвят. Гісторыя рэгіёна. Этнографія. Пашанцавала нам пабачыць таксама мастацкую выстаўку ў гонар Пётры Сергіевіча. Сама выстаўка не прынесла спадзянага захаплення. Веяла ад яе нейкай нудой і бяздушнасцю. Хвалявала выпадковасць паказаных твораў і недахоп увагі для самога мастака. Аднак найбольш біятэжыла схематычная трактоўка падзеяў пасля 1939 года, калі Браслаўшчына апынулася пад савецкай уладай. Як амаль ва ўсіх беларускіх музеях, перыйд апошній вайны прадстаўлены ў карысць адно Савецкай Арміі.

Усім патэнцыяльнікам варта прыдбаць кампетэнтнага экспурсавода на горадзе. Мы захацелі немагчымага — беларускамоўнага гіда. Працуць, занятыя жыццёвымі бяседамі, не мелі аднак ахвоты пацікавіцца нашымі жаданнямі.

— Чаво вам нада? Беларускага языка? У нас нету...

Шчасце — у няшчасці і клопат для чужаземцаў. Усе стэнды былі падпісаны на беларускай мове. Знаёмства з гісторыяй паказалася павучальным.

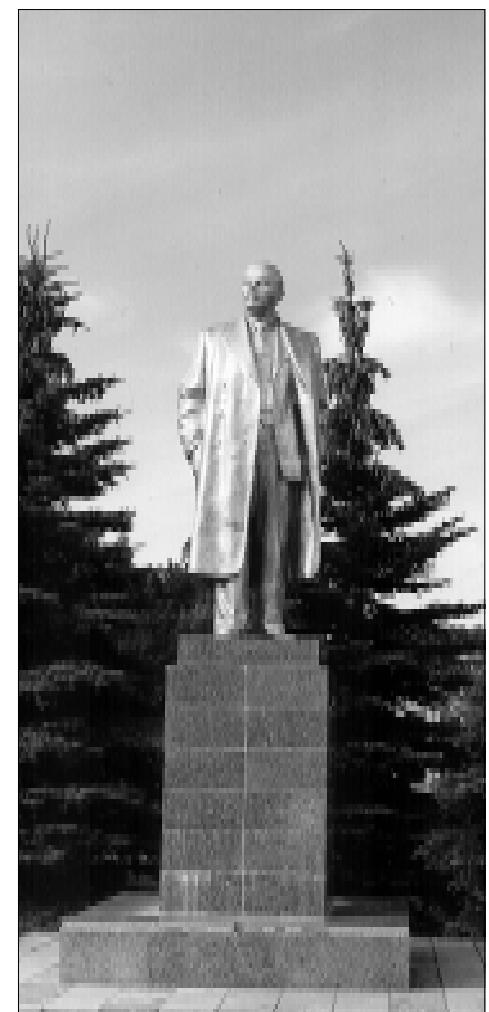
Браслаў — адзін з самых старажытных рускіх гарадоў. Хроніка Быхаўца ўпамінае яго пад 1065 годам, калі балцкая князі Гімбус і Кермус наезджаюць горад. Археалагічныя знаходкі сягаюць глыбей, гавораць пра асадніцтва ў IX ст. Гарадзішча, як і раней згаданыя Дрысвяты, нагадвае паўвостраў на вадзе. Замкавую гару ад заходу ablіvaе шырэзанае возера Дрывяты, з усходу Навята. Засяляюць яго крывічы і латгалы (продакі сённяшніх латышоў). Замак выконвае ролю памежнай крэпасці, па XIV ст. ён адпрае навалы балтаў. Гэты перыйд назначаны дамінацыяй крывічоў, сам горад становіцца буйным цэнтрам Палацкай дзяржавы. Нават з сённяшняй перспектывы музея, полацкі час выглядае імпа-

зантна. Кіпіць жыццё, культура, падтрымоўваюцца сувязі са светам. У зброі, веннай тэхніцы — сіла і вынаходлівасць.

Сённяшні Браслаў з 10 тысячамі жыхароў выконвае ролю раённага адміністратыўнага цэнтра Віцебскай вобласці. Працуць харчовыя і сацыяльна-бытавыя прадпрыемствы, лёгкая прамысловасць, турбазы. У горадзе знаходзіцца сядзіба Нацыянальнага парку „Браслаўскія азёры”. У асноўным тут драўляная забудова. Сярод помнікаў архітэктуры Мікалаеўская царква і касцёл канца XIX ст.

Ад легендарнай мінуўшчыны асталіся адно ўспаміны і легенды. Яшчэ ў пачатку XVII стагоддзя Браслаў здалёк вылучаўся сваёй адметнасцю ў навакольным карайвідзе. Гарадзішча было пазначана сямю замкавымі вежамі. Сярод возера Несціш, на востраве стаяў праваслаўны жаночы манастыр, уфундованы каралевай Галенай, жонкай Аляксандра Ягелончыка. Слава горада ператыкала да паловы XVII ст. З часу польска-маскоўскай вайны замак падаў у руіну і ніколі ўжо не паўстаў. Разам канаў горад. Апошні подзвіг і задно упадак — гэта паўстанне Касцюшкі. Горад згарэў, паўстанне было задушана, а павятовы цэнтр перанесены ў Відзы. У канцы XIX ст. у Браславе было 60 дамоў і 220 жыхароў.

У 1922 годзе Браслаў апынуўся ў межах II Рэчы Паспалітай і стаўся сталіцай павета ў Віленскім ваяводстве. У 30-я гады палякі намагаліся завесці моду на турызм. У асноўным ішла працоўная вадзяного спорту. На замкавай гары ўзнік парк і панарамная тэрраса, з якой відаць 11 азёр. З-за суровасці і маляўнічасці краявіду, клімату Браслаўшчына мае адзін з найбольшых працэнтаў польскай нацыянальнай меншасці. Разам вялася паланізацыя і засяленне. Па сённяшні дзень Браслаўшчына мае адзін з найбольшых працэнтаў польскай нацыянальнай меншасці. Праўда, на вуліцы і ў публічных месцах нам не пашанцавала пачуць польскую мову, аднак паўсюдна адчувалася для яе сімпатыя і пашана. Польская дзяржава, польская мова (у тым ліку наша бе-

Вечна жывы сярэбраны Ленін.

ластоцка-беларуская мова!) уяўляліся тут як частка лепшага свету. Гэтая з'ява датычыла не толькі католікаў. На Браслаўшчыне, і гэта нас ашарашила, мы сустрэлі праваслаўных палякаў (!), якія размаўлялі на беларускай мове.

У цэнтры, дзе стаіць помнік Леніну, размаляваны сярэбранай алейнай фарбай, адміністрацыйны будынкі і гасцініца. Тут знаходзім становую. Абедзі мараконы, тушанага мяса і капусты каштую ўсяго адзін доллар. Карыстаемся на-годай, г.з.н. кіпятком, і гатуем сабе каву. Пасля наведваем яшчэ магазіны і горад.

— І што табе найбольш спадабалася ў Беларусі? — пыталі пазней сябры.

— Возера Дрывяты.

Разлітае па небакрай, быццам мора, на паўднёвым баку горада. У яго хвялях адбівалася неба і рэха старажытнага Браслава.

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Канапелькі ў Кнышыне

22 красавіка ў Кнышыне адбыўся агляд канапелек. Адкрыў яго вядомы беластоцкі этнограф Зыгмунт Цясяльскі. Канапелькі, сказаў ён, — гэта веснавыя песні, якія апрача Беласточчыны, выконваліся на тэрыторыі Беларусі і ў паўднёвой частцы сённяшняй Літвы. У язычніцкі перыйд віталі імі новы год, які тады адзначаўся ў вясенняе раўнадзенства, а з прыходам хрысціянства прымеркавалі іх да Вялікадня. Канапелькі, якія ў іншых рэгіёнах называлі вяснянкамі або агулькамі, спявалі хлопцы дзяўчынам і ў свой час яны выконвалі ту ю ролю, якую пасля перанялі сваты і сваці. Песні аднак захаваліся, сталі іх спявачы ўсім гаспадарам, выказываючы пажаданні поспехаў у новым годзе, напрыклад багата гараджаю, каб зерня хапіла і на хлеб чорны, і на хлеб белы, і на засеў, і на продак — як і спявалася ў Кнышыне.

Гаспадар за такія добрыя пажаданні павінен быў пачаставаць спевакоў, а калі аказваўся скupягам, то на такі выпадак мелі яны ў сваім рэпертуары і з'едліва-насмешлівія песні...

У аглядзе прынялі ўдзел народныя калектывы з кнышынскага наваколля, а канапелькі спявалі амаль выключна

жанчыны. І амаль выключна па-польску, хаця і тут можна было заўважыць роднасць з беларускім першакрыніцамі, напрыклад *rydzy piasek, rodny brat, przysziliła, wyjeźdżaje, zażynaje* ці рыфма *zbierala/kładła* (збирала/кладла). Побач бытавых выконваліся і песні рэлігійнага зместу, напрыклад, была праспівана язычніцка-хрысціянская легенда пра змаганне святога Юрыя са змеем. Пасля агляду на сцэне спевакі пайшли па Кнышыне „калядаваць”.

З вядомых у нашым асяроддзі калектыву ў кнышынскім аглядзе прынялі ўдзел „Журавінкі” з Агароднічак. Апрача польскай „Wesoły nam dziś dzień nastą”, праспівали яны і беларускую „Ой тонка, тонка ў саду канапелька”. Прыемна адзначыць, што „калядавалі” яны намно-га даўжэй ад усіх апошніх калектыву. Як паведаміла мне Ніна Аўгустыновіч, высіпвалі яны каўбасу, яйкі, піва, шакалад, апельсіны і нават гроши. Другія калектывы вярнуліся з горада даволі хутка і арганізаторы перапрашалі іх за не-гасціннасць кнышынскіх гараджан, якіх нават ксёндз заклікаў прымаць у сваіх дамах спевакоў. Што ж, такая, відаць,

Аляксандар ВЯРБІЦКІ

Мастацкі абмен

Польскае кіно ў Магілёве

20 красавіка закончыўся фестываль польскага кіно ў Магілёве. На працягу чатырох дзён у гарадскім кінатэатры „Чырвоная зорка” магільчане паглядзелі між іншымі кінакарціны „Пан Тадэвуш” і „Ангём і мячом”. Напярэдадні фестывалю сярод гледачоў была пра-ведзена віктарына на тэму: „Ці ведаеш ты польскае кіно?” У ходзе святочнага закрыцця фестывалю пераможцам, якія занялі трэћы першыя месцы, былі ўручаны памятныя падаркі. Фестываль праводзіўся чацвёрты раз, а яго арганізаторамі выступілі мясцове кінавідэа-

прадпрыемства „Позірк”, Магілёўскае гарадское аддзяленне Саюза палякаў Беларусі і Пасольства РП у Беларусі.

Коласаўцы прыедуць у Торунь

Спектакль Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа „Шагал...Шагал...”, пастаўлены Віталем Баркоўскім, будзе прадстаўляць Беларусь на Міжнародным тэатральным фестывалі „Кантакт-2001” у Торуні. Фестываль будзе праходзіць з 26 мая па 1 чэрвеня. Коласаўцы выступяць на ім 31 мая. Сярод іншых удзельнікаў „Кантакту-2001” — тэатры Літвы, Румыніі, Венгрыі, Балгарыі, Расіі, Іспаніі, Англіі і Польшчы.

Паводле матэрыялаў БЕЛТА

напісала ўжо больш за 40 вершаў. Захавочваў я вучаніц прыняць ўдзел у VI Агульнапольскім конкурсе беларускай паэзіі і прозы.

У суправаджэнні дырэктаркі школы Аліны Асташэўскай і настаўніцы беларускай мовы Ніны Абрамюк наведаў я кабінет-музей нашай мінуўшчыны, некалькі класаў і школынную становую. Усюды назіраеца парадак і чысціна. Прыемна мне было пабываць у гэтай школе. Настаўнікам і ўсім вучням зычу ўсяго добра.

Мікалай Лук'янюк

Рудні ўжо няма

Рудня — з Рыбакой было да яе гасцінцам паўкіламетра. Было, бо Рудні ўжо няма, паглынула яе Семяноўская вадасховішча.

Рудні — месца, дзе здабывалі руду і выплаўлялі жалеза — рудаплавы заставалі на левым беразе рэчкі Луплянкі праўдападобна ў першай палове XVII стагоддзя. У 1623 годзе пры вусці Луплянкі ў Нарву быў дворскі вадзянны млын. У 1764 годзе ў Рудзе (бо так першапачаткова называлася Рудня) жылі трох сем'і рыбакоў (Казімежа, Марка і Франка Крантоўскіх), дзве — пасечнікаў (Сільвестра Бартніка і Андрэя Цыдзіка) і сям'я бондаря Максіма Буры. Мабыць, ад яго выводзіцца мая сям'я, паколькі мой бацька, Юлік, паходзіў з Рудні. У Рыбакі пайшоў ён у прымы да маёй маці Насці. Сувязі з Рудній засталіся вельмі шчыльныя: малым хлопчыкам бегаў я з сястрой Тамарай басанож да дзядзькі Івана, цёткі Галены

Марыя Хлябіч-Казбярук ускладае кветкі да крыжа, які астаяўся ад коліннай вёсکі.

і двараднай сятры Марысі. Дапамагалі яны нам, калі бацька быў на вайнене. Дзядзька араў нам поле, сеяў жыта, убіраў ураджай.

У 1911 годзе ў Рудні ў 11 дварах жыло 138 чалавек (70 мужчын і 68 жанчын). У жніўні 1915 года жыхары сямі двароў падаліся ў бежанства ў глыб Расіі. Вярнулася нямногія. Перапіс ад 1921 года зафіксаваў у Рудні толькі 41 асобу (19 мужчын і 22 жанчыны). У Рудні была свая карчма. Пасля вызвалення, у 1946 годзе ў вёсцы жыло 128 чалавек. Пасля гэтых лік скарачаўся, у 1950 г. — 113 чалавек, у 1960 — 101, у 1970 — 88, а ў 1990 вёсکі праста ўжо не было.

Колішні вадзянны млын на рацэ Луплянцы, які стаяў пасярэдзіне вёскі, меў адно гончае кола, якое круцілася найдаўжэй. Юзаф Гавенчык зачыніў млын у 1963 годзе, калі пасля выпрамлення русла рэчкі не стала вады.

У тадышній вёсцы была грамадская рада, пункт скупкі малака і прадукты магазін. Гэты апошні размяшчалася ў хаце Міхала Боўтрыка, а прадавала ў ім вядомая ў наваколлі народная пазэтса Каця Янушкова.

Рудня была раскінутай вёскай і яе пасобныя часткі выводзілі свае назвы ад жыхароў: Цясноўская, Гурэцкая, Цараўская, Анхімская, Заазёрнікі-Грудок, Плечакі, Сучковыя, Малашкавы, Ёзыбавы, Андрушкевічы. Вяскоўцы жылі дружна. Помню, як у прысвятак бацька загадаў мне паехаць на ровары ў Рудні за пакупкамі. Ля крамы сабралася многа народу ў чаканні паставкі тавару. Раптам мужчыны загаварылі пра змену надвор'я і ўзгадалі, што ў Канцаво-

га Колі на Кіслюковым палетку сена як соль сухое стаіць у капіцах. Як на каманду маладыя мужчыны пакінулі прымагазінную кампанію і паехалі за сенам. А мы стаім з дзядзькам Іванам ля крамы і слухаем расказ Колі Рыгаровіча — „Плечака” — аб tym, як калісьці, будучы казацкім атаманам, нагайкай наводзіў парадкі. Неўзабаве побач крамы спыніліся дзве фуры з пахучым сенам. Сем маладых мужчын (усе — прымакі), што памагалі Колю, выпішы па бутэльцы піва, павезлі сена ў клуню. Пасля пайшоў даждж і кампанія з-пад крамы разышлася. „Тут сэрцы біліся ў нас пад шум вербаў высокіх, то быў шчаслівы светлы час, юнацкі час далёкі”, — успамінае Коля Казбярук суседскую дапамогу.

Вёска славілася майстрамі розных спецыяльнасцей. Кравецтвам займаліся Песя Салавей, Янак Валкоўскі, Міхал Бура, Іван Рыгаровіч, шавецтвам

— Мікалай Рыгаровіч і Пятро Лаўрашук, млынтарствам — Ёзік Гавенчык і Косця Крышань, а надмагільныя помнікі вырабаў Іван Рыгаровіч. З-пад рук вясковых тачачых — Насці Бяглюк, Вольга Зюзі, Веры Казбярук, Марыя Анхім, Марыя Буры — выходзілі каляровыя дываны, пасякі, пасцілкі, сукно ды палатно. У вёсцы пашыранае было пчалістрава. Займаліся ім Іван Рыгаровіч, Песя Салавей, Ёзік Гавенчык, Іван Бура, Коля Казбярук. Мёду хапала ім самім і ўсім вяскочкам. Для пабудовы печкі наймалі Беглюка. А калі трэба было наладзіць танцы, тады прасілі гарманіста Толіка Буру. Валодзю Лаўрашука ў сваю чаргу прасілі зрабіць фатаграфію. Здымалі ён усе ўрачыстасці — абавязкова вяселлі і хрысціны.

У 1970-я гады, пры Герку, у Рудні ўсё паспяхова развівалася — будаваліся новыя дамы, аборы, клуні, павялічвалася сельскагаспадарчая вытворчасць. Пасадзейнічала гэтаму камасація, праведзеная ў 1970-1971 гадах. Вясковы пункт скупкі не паспявалі тады скупляць малако. Коля Казбярук узяўся гадаваць племяніных жарабкоў і бугаёў. У вясковых хатах з'явіліся пральныя машыны, халадзільнікі, радыёпрыёмнікі, тэлевізоры, мататыкі, модная вопратка.

Паабапал брукаванай вясковай вуліцы раслі высокія і тоўстыя ў два ахватаў вербы, стогадовыя ліпы, бярозы, ясенні — як у сапраўдным парку. Ветраным вечарами чуваць было шапатанне лістоты вербаў і бяроз, бязветраная нач паражала такой абсолютнай цішынёй, што чуваць было як у сяброўкі б'еца сэрца.

Руднянская моладзь была расспяванай. Зімовымі вечарамі па хатах, а летнімі — на лавачках хлопцы сваім прыгажуням высপівалі любоў. З моста праз Луплянку пад гукі гармоніка разносіліся песні пра васількі, пра Колю,

які з горачкі спусціўся ды іншыя чулівія творы. Вельмі прыгожа выглядала карціна, калі з дазволу ўладальніка вадзяна Езіка Гавенчыка хлопцы з дзяўчатамі выплывалі на лодцы з кранаўчым душу спевам.

Незабыўнымі былі сустрэчы на грудку,

Руднянкі: Яўгенія Рыгаровіч, Серафіма Бура, Марыя Бура, Вольга Салавей, Яўгенія Бяглюк.

руднянку. Яна любіла пажартаваць, сказаць ласкавае слова. Бывала, прыйдзэм, а бацькі папярэджваюць, што Маруся неўзабаве вернеца з рэчкі. Не паспее пачаць размову, а Маруся тут жа з'яўляецца з букетам паліевых кветак. Па запрашэнні гаспадароў сядалі мы за стол і гутарылі аб мінульым і будучым. З часам пачалі гаварыць і пра высяленне. Ад Марусі ішлі мы да Салаўеўскай Надзі на канец вёскі. Сустракаў нас ейны бацька, Песя Салавей, які расказваў пра пшчол і частаваў мёдам. А Надзя, з неадлучнай мілай усмешкай, заводзіла патэфон, пускала пласцінкі з беларускім і рускім песнямі — пра мары, любоў, чароўны свет дзяцінства.

У Рудні былі свае харысты-пейчыя: Варвара Рыгаровіч, Мікалай Рыгаровіч, Вольга Зюзі, Надзея Боўтрык, Анна Бура, Вольга Салавей. Спявалі яны ў царкве ў Юшкавым Грудзе.

Калі сталі будаваць Семяноўскую вадасховішчу, руднянцам прыйшлося шукаць новае месцажыхарства. У 1978-1982 гадах распрадалі яны сваю маё масць і выехалі ў Белаосток, Міхалова, Таніцу-Гурну щу ў блёкі, якія перасяленцам пабудавалі ў Бандарах.

Да 1980 года солтысам быў Іван Ляшчук сын Мікалая з Боўтрык, а потым Мікалай Хлябіч сын Уладзіміра з Рыбакой.

Сяляне балюча перажылі страту сваёй вёсکі. Кабеты не пякуюць ужо пірагоў у рускай печы, не беляць палацён на ра-

се. Састарэлія выхадцы з Рудні і навакольных вёсак — цяперашнія жыхары бандарскіх блёкаў — наракаюць, што няма ў іх ні свайго парога, ні свайго вугла, з сумам успамінаюць высечку садоў рабочымі, што працавалі пры вадасховішчы. Калі б прырода магла гаварыць, пэўна запыталася б іх: „Навошта нішчыце мяне — вербы, груши, ліпы, яблыні, клёны”. А вечер нашэптваў бы тады: „Сыпле жоўтым пухам на ваду вярба, а ў руднян на сэрцы смутак і журба. Ападалі ўвосень жоўтыя лісты, а вярба замоўкла, не шапочаш ты”.

У 1982 годзе апошні раз наведаў Рудню з малітвай бацюшка з Юшкавага Груда. Гэтай жа вясною апошні раз зацвілі сады. Апошнім пакідаў Рудні Коля Казбярк (Канцавы). Хочацца яму сказаць: „Прыгадай нашу дружбу, Коля, усё прыгадай, і як-небудзь па-даўніму свята адзначай”. А водзаль, на грудку за вадзярам, нібы не зрокшыся жыцця, ляжыць пажоўкы ад спёкі стары разбіты сундук — доказ існавання вёскі. А было ж калісьці прыгожа вясной, калі журчалі ручайкі, а дзіцячы смех звінёў на вуліцы. А цяпер няма ні Рудні, а тым больш да моў, ні сяброў, ні прысад, ні дзяўчачат.

Застаўся толькі крыж-помнік за вёскай, пры сосновым лесе, пры якім спраўляліся хайтурныя абрады па руднянцах, пакідаючых белы свет — свой мілы кут.

Віктар Бура
Фота аўтара

На гэтым месцы быў мост і вадзянны млын.

З беднатаў ў людзі

Аляксей Чыквін з вёскі Чахі-Арлянскія нарадзіўся 6 верасня 1927 года. Ягоны бацькі Раман і Марыя мелі чацвяртаку зямлі (прыблізна калі сямі гектараў). Зямля тут слабая і нізкаплённая, навокал пясок і хваіна. Побач праходзіць чыгунка з Гайнаўкі ў Чаромху і далей у свет. Як помніць спадар Аляксей, жылося цяжка і бедна. З адной зямліцы, якой было мала, цяжка было працуць. Шчасце, што бацька атрымаў работу на чыгунцы. Быў ён простым рабочым і даглядаў участак пущі недалёка сваёй вёскі. Зарабляў два злоты ў дзень. Працаў сезонна, бо зімою работы не было.

Спадар Аляксей добра помніць, што ў вёсцы дзеянічала Грамада, а пасля Камуністычная партыя Заходніяй Беларусі. Яе членамі былі Аляксей Данілюк (пазнейшы цесць Аляксея Чыквіна), Юхім Рута і Аляксандар Андрасюк. Часта іхнююю ячэйку наведваў нейкі старшыня чынам таварыш з Кляшчэлі. Збіраліся ў хаце Данілюка і ягоная дачка Надзяя (ジョンカ Aляксея Чыквіна) ус-

памінае, што горача аб нечым дыскутувалі; на той час усім хатнім загадвалі пакінуць пакой.

Людзі адчайна шукалі працу і многія наймаліся на вывазку драўніны з Белавежскай пушчы. Цяжкая гэта была праца, бо трэба было жалезнякамі вазіць бярвёны аж на станцыю ў Нурэц, бо там быў склад. Плацілі за фасметры. А вядома, колькі драўніны можна вывезці жалезным возам.

Іншыя нашы жыхары вырывалі пні з зямлі, а пасля нарубвалі сякеры лучыну і працавалі яе ў фабрыку, якая лучыну пераганяла на шкіпінар. Завод гэты знаходзіўся на Майдане каля Курашава. Кіраваў ім нейкі жыд Равіч, які пасля загінуў з рук гітлераўцаў. Пры лучыне можна было зарабіць адну залатую ў дзень.

Варты пазнаёміца і з заробкамі пры санацый. Адзін кілаграм цукру каштаваў 1 злот 10 грошаў. Бутэлька гарэлкі з чырвонай наклейкай каштавала 1 злот 90 грошаў. Бутэлька гарэлкі з сіней наклейкай (45%) каштавала 2 злоты. Метр (100 кілаграмаў) жыта каштаваў 12 злотаў.

У 1936 годзе ў вёсцы, у прыватным памяшканні, была арганізавана школа. Аляксей пачаў вучыцца, маючи амаль дзесяць гадоў. Вучыла настаўніца Галена Швыцоўна, панна родам з Беласток. Яна, здаецца, ніколі не выйшла замуж, бо адзін з яе вучняў спаткаў яе пасля вайны на вуліцы ў Беластоку. І яна пазнала свайго вучня, шчыра з сабою пагутарылі і ў слязах развіталіся. Узоровеніе навучання быў невысокі, аднак дзеци прагна здабываць веды. Аляксей Чыквін вучыўся аж да 1939 года, калі санацыйны парадак абарвала другая сусветная вайна.

Хочацца яшчэ прыгадаць, што хаця жыхары Чахоў-Арлянскіх жылі бедна, бо глеба была пясчаная і слабая, аднак дбалі пра сябе. Кожны хлопец на свята прыгожа апранаўся, надзяяў гальш-

тук. Многія мелі капелюшы, боты-кавалеркі, многія мелі таксама свае веласіпеды. Дзяўчыны там таксама прыгожа апраналіся. У іншых вёсках, напр. у Дубічах-Царкоўных, Тафілаўцах, Грабаўцах, такога прагрэсу не было, бо там людзі жылі выключна з зямліцы. Каб у згаданых вёсках здабыць гроши на бутэльку гарэлкі, сын краў у бацькі некалькі пудоў жыта і ўвечары нёс працаць у краму да Ариёма Чыквіна.

У верасні 1939 года Аляксею Чыквіну было 12 гадоў. Былі ў яго яшчэ троі браты: Міця, Грыша і Косця; пасля яшчэ нарадзіліся сястра Ніна і брат Ваня. Калі прыйшлі саветы, жыщё ў Чахах-Арлянскіх забурліла з новай сілай. Жыхары вёскі горача прынялі вызваліцеляў, бо саветы неяк інакі, сімпатычна адносіліся да бедных. Многія чахаўцы сталі на працу на чыгунку і ў іншыя, недаступныя ім дагэтуль, установы. Аляксей зноў пайшоў у школу, у чацвёрты клас, які паспяхова закончыў. Пасля настала чорная акупацыя. Добра, што ў Чахах-Арлянскіх не было здраднікаў і ніхто нікога не працаў. Але страх быў і людзі не былі пэўныя заўтрашняга дня.

5 красавіка 1942 года Аляксея Чыквіна забіраюць на прымусовую работы. Спярша працаў на дарозе Кляшчэлі — Бельск-Падляшскі. Пасля перакінулі на шашу Беласток — Элк. Ладзілі дарагу, масты, шлюзы. Праца была цяжкая, а кармілі слаба. На снеданне была адно кава, на абед гарохавы суп і свой хлеб (шчасце, што з дому прысыпалі пачкі) і на вячэрну таксама суп і свой хлеб. За работу нічога не плацілі, а дысцыпліна была страшная. Група, у якой ён працаў, складалася з пяцідзесяці чалавек — палякаў і беларусаў. Некаторыя палякі пайшлі служыць у паліцыю, але з беларусаў ніхто не паквапіўся на гэты лёгкі хлеб.

Стала вядома, што набліжаецца канец вайны і то на карысць Савецкага Саюза. Немцы адступалі, а савецкія самалёты плылі на заход на фоне блакітнага неба. Рабочых адпусцілі самі немцы і Аляксей вярнуўся дамоў 1 ліпеня

1944 года. Яшчэ ў роднай вёсцы застаў немцаў, схаваных у бункеры.

Хутка прыйшло вызваленне. Людзі радасна віталі новую народную ўладу і шчырыя камуністы пайшлі служыць. Хаця ў Чахах-Арлянскіх жылося бедна, аднак ніводзін жыхар не паехаў на пастаяннае жыццё ў Савецкі Саюз. А сталася так дзякуючы аднаму з вясковых камуністаў, Аляксандру Андрасюку, які яшчэ да вайны быў пры саветах дэпутатам, і пасля вайны карыстаўся даверам савецкіх вярбоўшчыкаў, якія намаўлялі наших людзей да выезду ў савецкі рай. Частуючы аднойчы энкаўдзіста, А. Андрасюк пачаў ад яго шчырую праўду пра гора, бяду, голад і паніжэнне ў Савецкім Саюзе. І ён у вялікай таямніцы сказаў пра тое аднаму аднавяскому, а той другому... И ніхто з Чахоў-Арлянскіх не адважыўся выехаць, хаця навокал вёскі пясак і хваіны, побач рэчка Арлянка, лугі, чыстае паветра. Падобных Андрасюку хіба нідзе не было, бо ўсюды мясцовыя камуністы добра ведалі, што ў Савецкім Саюзе бяда і гора, аднак нікому гэтага не гаварылі, толькі ў жывыя вочы і лгали, што там, маўляў, рай. Хаця самі туды не паехалі, а засталіся ў беднай і гаротнай Польшчы, каб пасля раскулачваць і чыніць крыху людзям.

Аляксей Чыквін, калі пагналі немцаў на заход, з верасня 1944 года стаў на працу на чыгунцы ў Гайнаўцы; працаў на прымусовую работу. Спярша працаў на дарозе Кляшчэлі — Бельск-Падляшскі. Пасля перакінулі на шашу Беласток — Элк. Ладзілі дарагу, масты, шлюзы. Праца была цяжкая, а кармілі слаба. На снеданне была адно кава, на обед гарохавы суп і свой хлеб. За работу нічога не плацілі, а дысцыпліна была страшная. Група, у якой ён працаў, складалася з пяцідзесяці чалавек — палякаў і беларусаў. Некаторыя палякі пайшлі служыць у паліцыю, але з беларусаў ніхто не паквапіўся на гэты лёгкі хлеб.

У ваенных Беластоку

(працяг; пачатак у 14 н-ры)

Беларусы ў беластоцкім гета

Пасля пасялення атрымалі мы выклік у арбайтсамт па вул. Варшаўскай. Сабраліся там шмат прывезеных разам з намі людзей. Многія з іх быў бедна апрануты, часта ў саматканай вопратцы, некаторыя ў лапцях. Паходзілі яны з далёкіх вёсак, дзе панавала вялікая бяда — вядома „Польшча-Б”. Беласточане ўсіх нас называлі „лапцюхамі”. Было крыху людзей з мястечак — Белавежы, Шарашова і іншых — і яны крыху адрозніваліся ад сялян купнай вопраткай і чаравікамі.

Уваходзілі мы па чарзе ў пакой, дзе сядзеў немец у мундзіры і, хіба, фольксдойчка, бо нядрэнна гаварыла па-польску. Яны накіроўвалі нас на працу. Многія мужчыны пайшлі працаў на чыгунку — рамонтнікамі ў дэпо, чорнарабочымі на станцыях, грузчыкамі вагонаў. Там працевалі мае дзядзькі. Найбольш, аднак, накіроўвалі на працу ў тэкстыльныя фабрыкі, якія ў большасці знаходзіліся на тэрыторыі беластоцкага гета.

У назначаны дзень, яшчэ задоўга да світання, на 7 гадзіну раніцы трэба было быць пад брамай Werk № 2 па вул. Юраўецкай. Сабраліся пры ёй усе накіраваныя. Мы арыентаваліся, што будзем працеваць у гета за калочым дротам з яўрэйскім ткачамі. Пачаліся сумненні: ці не зачыняць тут нас, ці выпусцяць? Пры браме круціліся немцы з сабакамі, пера-

кладчыкі, якія тлумачылі нам указанні немцаў. Пазабіралі ад нас паперы з арбайтсамт, выклікалі па прозвішчы і наўкіроўвалі да майстроў у розныя цэхі. Мы з мамай папалі ў ткальню.

Старшыні цэху былі палякі. Але пры ткацкіх станках стаялі амаль выключна яўрэі. Ткачамі былі пераважна мужчыны і наш майстар, паляк, беласточанін, меў з намі клопат.

Холера, по цю мі тэ бабы і тэ тыны дзеўчыны, мне тишба ткачаў!

Урэшце завёў нас у свой цэх, а мы ўсе — больш за дзесяць асоб — анямелі! У цэху быў такі лоскат жалезнага станкоў, столькі горкага пылу, што мы ўсе ад жаху збліліся ў кучу каля шырокіх дзвярэй. Старшыні цэху штосьці да нас гаварыў, але мы яго не чули. Вывеў ён тады нас на лесвіцу, дзе было крыху цішэй і пачаў раздзяляць працу. Хто да станкоў быў прыдзелены, каб вучыцца ткацтву, хто да прыбірання цэху ці нейкіх іншых работ, а нас — трох маладыя дзяўчыны пакуль што накіравалі замятаць і збіраць адпады каля станкоў. Першыя дні быў для нас страшнімі. А чацвёртай гадзіні фабрычны гудок аўвяшчаў фрайран — канец работы. У нашых галавах яшчэ доўгага гуло і дзілінкацеља, пакуль ўсё супакоілася і з'явілася задаволенасць, што выйшлі з гэтага пекла дадому. Да ўсяго, аднак, чалавек прывыкае. Праз тыдзень мы ўжо крыху ажыліся. Яшчэ раз атрымалі з Беларускага камітэ-

та трохі дроў і торфу, а ў канцы тыдня дасталі ў фабрыцы некалькі марак.

Пазнаёміліся мы са сваімі апекунамі, ткачамі з гета. Тыя пачалі нас прасіць, каб прыносиць ім харчы: сала, крупу, хлеб, цыбулю. Былі адважныя сярод наших людзей, якія хутка пачалі займацца гэтай справай. Яўрэйская рабочыя ў абмен прыносялі вонратку і рэчы дамашняга ўжытку. Польскі майстар крычаў, папярэджаў, што немцы „gozgrawią się z wami”, што яшчэ і ён будзе за гэта адказваць. Аднак быў ён някепскім чалавекам і прыплюшчваў вока на гэтую справу.

Аднойчы мая мама вырашила, што і мы можам памяняцца харчы на патрэбныя нам рэчы. Вось каб нейкія чаравікі, а мо і каструлю ці пару талерак. Пачынаем жа неяк абжывацца на гэтым гарышчы і ўсяго трэба. Купілі крыху сала, крупу, узялі кавалак хлеба, што дасталі на карткі. Сала мама завярнула ў ліньяную хусцінку і ўлажыла ў рукаў кожуха. Крупу і хлеб я мела перанесці ў торбачцы, з якою штодня хадзіла на працу. Насілі мы ў ёй па скібачцы хлеба і бутэльцы нейкага пітва — каву або заварку з зёлак, часам скварку. У той дзень якраз немцы зрабілі вобыск. Калі мы падышлі пад браму, стаяла там больш жандару ў чымсьці звычайна. Некаторыя працевавалі вярнуцца, але не ўсім гэта ўдалося. Немцы перакрылі дарогу. Мы ў жаху пачалі адыхаць із боку, каб выкінуць хадзіла сала. Але

Сабачая вернасць

У майм паштовым участку шмат сабак, пераважна злосных, якія не любяць мяне. Чатыры гады таму даручылі мне абслугоўваць вялікую вёску Грабавец. У канцы гэтай вёскі, з боку Дубіч-Царкоўных, на водшыбе, пражывае цётка Ганна. У яе велізарны сабака. Калі я першы раз завітаў на яе панадворак, дык нахват злякаўся, калі да мяне падбег вялікі як цяля сабака. Абнюхай мяне і пачаў лашчыца ды радасна брахаць і дружалюбна пакусваць зубамі. Я пачаў яго гладзіць, а ён стаў на заднія лапы, зраўняўся са мною і пачаў лізаць мой твар. З таго часу мы сталі сябрамі. Кожны раз, калі пад'яджаю сваім маледам на тулу вуліцу, сабака той вітае мяне радасным брэхам і бегае па цэльым панадворку каб вырвавацца і далучыцца да мяне. Калі яму гэта ўдасца, дык бляжыць за мною аж на канец вёскі, а пасля вяртаецца дамоў.

Аднойчы занёс я ліст цётцы Ганне. Калі выходзіў з панадворка, дык не ўспеў зачыніць брамку і мой друг выбег на вуліцу і пабег следам майго „Камара”. Я падумаў, што сабака вернецца, калі я праеду Грабавец. Але не туды дарога; бег ён аж да самых Тапаркоў. Калі я аформіў усе справы ў Тапарках і паехаў у Рутку, сабака пабег далей за мною. І ў Тафілаўцы таксама забег, але там недзе прарапаў. Вяртаўся я дамоў з думкаю, што сабака сам вернецца да-

дому, бо ж Грабавец не так далёка.

На другі дзень паехаў я са сваёй пошттай найперш у Тафілаўцы. І што за дзіва! Мой друг чакае на мяне на вуліце, радасна брэша і бляжыць за мною. Людзі гавораць:

— Маеш добрага сабаку а заадно і абарону, бо ніхто на цябе не нападзе, калі побач такі воўк.

— Правільна, — адказаў я.

На Сёлку папасаваўся мне „Камар” і давялося мне патраціць трохі часу, каб наладзіць яго. За той час нехта „прыкарманіў” сабаку. Відаць, даў страшэнна галоднаму сабаку крыху паесці. Я не стаў яго шукаць, бо падумаў, што калі паяўлююся блізка яго, то ён акажацца. Так і сталася. На другі дзень з панадворка аднаго гаспадара пачаў я знаёмы брэх. Сабака быў на ланцу. Аднак нядаўна новы гаспадар выпустиў сабаку на свабоду, каб людзі не смяяліся, што той больш любіць пісьманосца, чым свайго карміцеля. Я з Тафілаўцаў паехаў на Рутку, а пасля ў Грабавец. Іду да цёткі Ганны, а сабака за мною.

— Згубу вам прывез, — кажу.

— Дзякую, Коля. А мне толькі снілася, што я яго біла. Вось і прыбіўся.

Кажуць, што калі гэты сабака пачае гук майго „Камара” яшчэ ў Дубічах, дык ужо скача і брэша ад радасці.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Едуць аўтакрамы

Едуць, едуць гарадскія
Самаходаў чарада.
Едуць у вёску гандляваці
То найгоршай бяды.

Калі ў нашай дзяржаве гаспадарка з размеркавальнай на рыначную змянілася, не вытрымалі ГСаўскія крамы. Пачалі адна па адной упадаць. На месца тых крамаў, якія стаяць у некаторых вёсках і страшаць людзей, пачалі ездзіць аўтакрамы. Іх часам хоць адбайдзялі, па некалькі ў дзень. Не ўсе гэтыя аўтакрамы вязуць у вёску горшы тавар, якога ў горадзе не хоцуць браць і трывоюць высокія цэны.

Ездзіць па нашай ваколіцы адна аўтакрама з Гайнайукі, у якой хлеб амаль кожны раз цвёрды, чэрсты, але ніколі яшчэ не было, каб каштаваў ён танней. На самым пачатку, калі тая аўтакрама пачынала ездзіць, то хлеб быў вельмі

смачны і прадавец прыцягнуў да сябе пакупнікоў. Цяпер у яго ўсе тавары дарагі і нічога нельга сказаць, бо калі не купіш у яго, то застанешся зусім без хлеба. У нас, на вёсцы, не тое што ў горадзе — па дарозе „Бядронка”, у крамах ПСС на карту пастаяннага пакупніка можна набыць тавары па ніжэйшых цэнах, а супермаркеты і гіпермаркеты даюць таксама скідку сваім кіентам. У горадзе ў мясных крамах мноствы вырабаў і цана на іх намнога таннейшая, чым у аўтакрамах на вёсцы ды санітарныя ўмовы не парадаўца. У вёску часта трапляе няякасны тавар. Пры рыначнай эканоміцы бізнесмены не глядзяць на чалавека, што ён мае мала грошей або з'яўляецца беспрацоўным. Дзяруць яны гроши як мага найбольш у сваю кішэню.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Не купляйце фальшивак

Аб тым, што на рынку ў гандляроў з-за ўходніх мяжы можна танней купіць, нельга два разы паўтараць. Я сам у гэтым перакананы, паколькі няраз купляў іхні тавар. Хваліў я суседзяў за тое, што даюць магчымасць зберагчы нейкі грошы бяднейшаму чалавеку. Да пары...

Нядайна купіў на рынаку ў Чаромсе дзве банацкі крэмю „Nivea” і, па маёй ацэнцы, зэкансомі 2 зл., паколькі ў нас банацка каштуе 3 зл. (я заплатіў па 2 зл.). Жонка не пахваліла здзелку, толькі напала на мяне з кулакамі: „Даў-

но гаварыла не купляць у тых ашуканцаў, — лаяла шлюблная. — Ты ж фальшивуку купіў!”

Паглядзеў я на ўпакоўку. На першы пагляд нічога не прыкметіў. Надпіс на банаць, як і яе колер нічыць не розніца ад тae, што купіў у кіеску. Але від самога крэмю не такі самы. Рускі — жаўцейшы, матавы. Польскі — бляйшы, бліскучы. Не купляйце касметыкаў у таргашоў, бо яны схільны ашукаць кожнага, каб зарабіць нейкую залатоўку. Для іх гэта бізнес!

(у)

Niva

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niva”.

Старшыня: Яўген Міранович.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Bialystok 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niva>
E-mail: niva@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шаффран.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie równieź prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstuў nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na III kwartał 2001 r. upływa 5 czerwca 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

Часовы транспарт

Міні-поезд у Цісоўку на прыпынку ў Нараўцы.

Аптымістычная вестка

Гайнайскі павятовы самаўрад падаў ў Маршалкаўскую управу прапанову дафинансаваць пасажырскі чыгуначны транспорт на лініі Гайнайка — Белавежа. У аргументацыі спасылаўся ён на пашырэнне агратурызму ў рэгіёне Белавежскага нацыянальнага парку, а другія пайнфармуюць грамадства аб выніках пераговораў наконт рэгулярнага курсіравання рэйкавых аўтобусаў паміж Гайнайкой і Белавежай. Можна ўжо зараз спадзявацца, што ідэя гайнайскіх павятовых улад знойдзе зразуменне і падтрымку як у Беластоку, так і ў Варшаве, паколькі захаванне прыгажосці Белавежскай пушчы пры адначасовym захаванні экалагічных нормаў.

Калі я спрабаваў пацвердзіць гэту інфармацыю ў чыгуначных чыноўнікаў, дык намеснік начальніка секцыі інфраструктуры ў Гайнайцы сказаў: „Праводзіца працы пры ачышчэнні пуні дарожнымі рабочымі. У май адбудзеца пробны курс рэйкавага аўтобуса. Аблёс рэгулярнага чыгуначнага транспарту паміж Гайнайкой і Белавежай вырашыць начальства”.

Уладзімір СІДАРУК

Кавалеры Ордэна доктара Айбаліта

Пра конкурс на „Орден доктара Айбаліта” пісалі мы ў „Ніве” н-р 15 ад 15 красавіка г.г. Прыйгадаем толькі, што яго мэтай з'яўляецца пропагандаванне сямейнай медыцыны і лекараў гэтай спецыяльнасці. На працягу года пацыенты мелі магчымасць выказацца за самага сімпатычнага сямейнага лекара, які бескарысна аказвае дапамогу хворым, ставіцца да іх цёпла і сардечна. Арганізаторы конкурсу атрымалі 9 200 талонаў, на якіх пацыенты прагаласавалі за 290 лекараў. 23 красавіка г.г. у Варшаве былі аб'яўлены вынікі конкурсу. Капітул Ордэна доктара Айба-

літа прысвоіў узнагроды чатыром лекарам. Першае месца заваяваў д-р Шчэпан Шчапанскі з Варшавы, другое — д-р Ірэнуш Ружальскі з Апінагуры калі Цеханова, трэцяе — д-р Уладзімір Баўтручук з Тышяннага калія Беластока. Званне Ганаровага доктара Айбаліта прысвоена было д-ру Славаміру Шэчыку з мясцовасці Багуты-Пянкі калі Астралэнкі.

Конкурс праходзіў пад патранатам рэгіянальных тэлецэнтраў, I праграмы Польскага радыё і часопіса „Кабета і жыццё”.

(вл)

Лес у маіх вачах

Надлясніцтва ў Белавежы, Белавежскі асяродак культуры ды тамашні Аддзел ПТТК аб'яўлі пластычны конкурс з цыкла „Лес у маіх вачах” для школьнай моладзі. Тэма конкурсу: „Плады лесу”. Варта адзначыць, што ён цешыцца ўсё большай папулярнасцю сярод дзяцей і моладзі.

Тэхнікі выканання пластычных прац адвольныя (малюнкі, рэсункі, графіка

ды фатаграммы). Фарматы пластычных прац — А-3 і А-4. Фатаграммы могуць мець размер паштоўкі 10 x 15 см або 30 x 40 см. Удзельнік можа даслаць на конкурс дзве працы. Прыме іх да 15 чэрвеня 2001 года Надлясніцтва Белавежа, 17-230 Белавежа, вул. Вайщухаўка, 4. Дэталёвия інфармацыі можна атрымаць тэлефанічна над нумарам 681-24-05 або 681-29-20. (яп.)

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,80 zł, a kwartalnie — 36,40 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,10 (kwartalnie — 53,30), pocztą lotniczą: Europa — 4,70 (61,10), Ameryka Płn., Afryka — 5,30 (68,90), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,90 (76,70), Australia — 7,70 (100,00). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

Ніўка

Пачалася вясна.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Лекар да медсястры:

— Чаму вы так трасяце гэтым хворым?

— Хачу яго абудзіць, каб прыняў снатворнае.

Дырэктар шпіталя да новага лекара:

— Спадзяюся, што будзеце лепш лячыць, чым ваш папярэднік...

— А як ён лечыў?

— Ад аднаго лечыў, а ад другога хворыя паміралі.

— О, мне такое не здарыцца! Хворыя будуць паміраць ад тых хвароб, ад якіх я буду хацець іх вылечыць.

Гутараць два ардынатары:

— У мяне на аддзяленні ляжыць адзін такі пацьент, які ўжо даўно павінен памерці, а ён ўсё жыве і жыве.

— Ведаю такіх. У іх выпадку медыцына бездапаможная.

— Федзя! Ты, цяжка хворы, выпісваешся з бальніцы?

— Вяртаюся дадому. Хачу памерці сваёй смерцю.

Хворы хірургу ў аперацыйнай зале:

— Гэтая мая нага здаровая!..

— Ціха! Прафесар пачуе, абразіцца і нічога вам не выражая.

Рабін да рабіна:

— Не ведаю, ці Ева з'ела аблык дзеля цікавасці, ці мо таму, каб пасля выстраіцца ў фігавы лісток.

Гутараць дзве сяброўкі:

— Учора ноччу абудзіў мяне шолах. Уключыла свет і ўбачыла стройнага ўзломшчыка.

— І што ты зрабіла?

— Вызначыла яму дзве гадзіны, каб пакінуў кватэру.

Свята

Адсвяткаў я ўсё тое, што хацеў ды мог адсвяткаўца. Асабліва я юбілеяў і галаў не люблю. Напыхлівыя яны, памирцівіць набздычаныя так, што нават музыка ў той час іграная, такія бадзёрыя маршы, гучаць як жалобныя, панурыя. Вые труба, стогне пузон, бразгочуць талеркі ды бубны як старыя шкілеты... Рэпрэзэнтацийны духавы аркестр таўчэ нагамі ў асфальт, напружаны, бы калкі пакаўтаўшы, а на трывунах такія ж „штыўнікі“. Бывала, і я на трывуне стаяў, і я маршыраваў у нагу, грудзі выпінаў поўны юнацкага щасця. Бо супольны марш пад гукі музыкі заўсёды налівае сілу ў грудзі людзей, якія яны б ні былі палітычнай арыентацыі ці ўвогуле нічым не цікалісія. Калі б нават адно на маёўку ехаць, сямейную, але ў святочны час — дык гэта ўсё ж дадае бадзёрасці і людзям, і прыродзе, якая, здаецца, у час свята — як нованараджаная.

Я гэтыя першамай-трэцямаі і ўвесь святочны май, перапоўнены святамі перамог нашых над вашымі і наадварот, заўсёды пасля крыху адхварэю. Думаю, што ўсё тэя дзядзькі і розныя ѥўткі рэвалюцыйных таксама потым стогнучы. Мо не так стужку паклалі ля помніка якога маршалка або не таго маршала, якому выпадала б, а то, замест пакланяцца ў пас бронзаваму помніку разам з яго бронзавым ідэямі, ездзяць неякія падазронія пад тою статуяй на роліках ды дошках з калёсікамі, зусім не шануючы. То ж раз'ехаць такі юны ўзодок можа ўсіх тых, што крыжам ці бліном ляжаць пад бронзавым, кажучы па-славянску, балваном. Бо ў святы трэба пакланяцца. Накладаць на ўласныя ablіччы такія ж бронзавыя маскі, усе ідэі медалёвія на грудзі, і абражажацца на таго, хто быццам бы не хо-ча ўшанаваць нашай святыні. Асаблі-

ва на маладых, на ўсю маладую Еўропу, якую дрыжыкамі прабягае напамін „святкі ўсе-нашаму, бо калі не — дык назавем вас здраднікамі нашае традыцыі і ўвогуле цывілізацыі“.

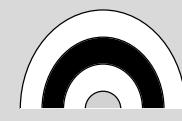
А я сам і не ведаю, мо Еўропа любіць ту святочную кананаду ды фе-рверкі? Дзяржайныя вянкі, парады, сцяжкі ў далонях людю? Ці дзяржавы робяць якія націскі на ўрачыстае ад-святкоўванне гадавін і дат, бо гэта яднае грамадства? Ці ўвогуле можна гаварыць пра нейкі грамадскі маналіт, які ідзе роўнымі радамі? Ці сучаснаму чалавеку падабаюцца такія загады-прапановы? Я сам, як і ўся мая сям'я, цяпер люблю сямейныя ціхія ўрачыстасці. Калі нават і сляза ўпадзе на ўспамін тых, хто голаў паклаў за тое, каб мы гэта адсвяткаўвалі. Бы сядзелі тэя нашы героі разам з намі за столам ці на траўцы.

Вось і мы сели, выпілі крышку, закусілі. Фільм паглядзелі, пракаментавалі. Пайшлі ў парк. Я з прыемнасцю, вялочачы ногі па алейках, паглядаў на вясёлыя твары. Хоць, сябры, няма чаго так і дурэць ад щасця... Адно мяне вельмі цешыць. Святы маюць шудоўны ўплыў на мяю Агату. Прыліў новае сілы, фантазіі... Забегаецца мая жонка перад святам а то да цыбульнікаў, а то да касметолагаў, нават у спортзалу заглянене. Вось трэнажор намовіла купіць хатні — такі стабільны роварчык. Круціш — не накручішся, адно маташеш кіламетр за кіламетрам. Бы заехаў у Гарадок ды назад! Усё бачыш — хуткасць, спаленая калорыі, праеханыя кіламетры, сам выбіраеш цяжкасці — ці ўзбіраешся на горкі каля Карабёвага Моста, ці спускаешся пад Валіламі... І ніхто цябе не гоніць. Вось — гэта свабода. Да гэтага дажыўся. Ніхто за плячамі не дыхае, не паганяе, норму не на-вінчвае. Вось за такое жыццё я ўсё тое жыццё і змагаўся. Як хачу, так і кручу!

Вандал АРЛЯНСКІ

Рок-гіт-парад

РАДЫЁ РАЦЫЯ

105.5 FM

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 18.00 на хвалях Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць уздел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцяпанюк. Свае прапановы можаце дасылаць па пошце (*Radio Racja, ul. Cieplia 1/7, 15-472 Białystok*) або па электроннай пошце (*radio.racja@poczta.wp.pl* або *stepb@poczta.wp.pl*). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя пленкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальнym выпускі рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інформацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

32 выпуск, 21.04.2001 г.

1	1	161	Ріма, „Водка”
2	2	137	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
3	3	92	Н.Р.М., „Мы живем някепска”
4	4	91	Ріма, „Прывык”
5	11	89	Крама, „Дай мне шанец”
6	5	80	Н.Р.М., „Паветраны шар”
7	10	68	Алесюкі, „Беларусачка”
8	8	67	Н.Р.М., „Тры чарапахі”
9	18	60	Ріма, „Дакуль мы будзем”
10	17	56	Р.Ф. Брага, „Рэчанька”
11	12	49	Н.Р.М., „Дзед Мароз”
12	6	41	Кардон, „Званы”
13	9	45	Н.Р.М., „Целяпты”
14	14	39	Гоман „Беларусачка”
15	15	38	Зэт, „Гэй, славяне”
16	—	35	Зэт, „Баю-баю”
17	—	34	Камелот, „Дудар”
18	—	33	Я нарадзіўся тут, „Нёман”
19	19	32	Ілона, „Вядро”
20	20	33	А. Памідораў, „Крывавае свята”

Як галасаваць: песні, якія вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.

Двухлітарная крыжаванка

не, 4. нябеснае цела з хвастом, 6. далучанне, уяўлянне, 8. левы прыток Акі, 9. металічны грашовы знак, 11. Эдмунд, новазеландскі альпініст, які 29 мая 1953 года ўвайшоў на Чамалунгму, 13. невялікі вузкі ўчастак ворнай зямлі сялянскага надзелу, 14. аўтамабільны ліхтар, 15. венгерскі прыток Дуная.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаецца з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рапшэнні, будуць разыграныя кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 12 нумара

Гарызантальна: згіб, Алдан, Елачыч, брод, Ямбал, Нізамі, ламачына, струп, „Калевала”, Гельтман, Намюр, Віртанен, сабака, Сайма, жаба, Бранск, Вісла, альт.

Вертыкальна: Плімут, Макалу, Горлаўка, Бедны, Ганза, Шырма, лапатнік, Інвернес, сага, роля, Лайм, кадр, ансамбль, аналіз, Юрмала, рабро, вайна, ражка.

Рашэнне: Варонай не будзь, то і сарока не падвядзе.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Міхалу Байко** з Беластока і **Лявону Федаруку** з Рыбалау.

Гарызантальна: 1. форма ветлівага афіцыйнага звароту, 3. сухажылле, якое змацоўвае асобныя органы цела, 5. штучнае валакно высокай трываласці, 7. левы прыток Волгі, 9. пляцёнка з саломы, 10. накіраванне ў якую-небудзь установу, 11. узбекскі горад з крэпасцю Куяна-арк, 12. эстонскі горад між Талінам і Ракверэ, 14. матэрыйял са склееных тонкіх пласцін дрэва, 16. пругкая гнутая стальная паласа паміж восьсю і кузавам экіпажа, якая змякчае штуршкі пры яздзе, 17. дрэва трапічных і экватарыяльных лясоў Цэнтральнай і Паўднёвой Амерыкі (*Ochroma lagopus*).

Вертыкальна: 1. месца спайвання чаго-небудзь, 2. дугападобнае перакрыццё праёма ў сцяне, 3. ударны сігнальны падвясны інструмент з языком усярэдзі-